

Anonim Ortaklıkta Mali Durumun İyileştirilmesi

Ahmet TÜRK*

Improvement of financial condition that recover. more profitable and productive an enterprise tahat is proferty condition is not good and it liguit source problem. Improvement in legol meaning shows legol measures. Concept at improvement is closely related With deterioration of financial position. Conditions that are relot with deterioration of financial position in low are lose at stock emberassment and payment difficulty. Lose at stock and embaressment were arranged in 324 article of commercial act. Generally improvement measures devidet in to two as measures reloted with organization and financial measures. Financial measures are consistd of measures related with related with bolence sheet and real financial measures. If stock lose is in the rote of 1/2, as related with the 3241 article of commesial act, board of directors immetiatolly invite general meeling. If stock lose is in the rote of 2/3 general meating decide complation of stock or shortage of stock. Otherwise company comes to end. In embarasment condition board of directory have to inform to court. Court as a rule decide in bankruptcy, but even in this condition if improvement of financial condition is possible, caurt may decide to postpone bankruptcy. Company takes necessary mensures in the period of this postponement.

Bu çalışmamızda anonim ortaklığın mali durumunun bozulması halinde yasalarımızın öngördüğü başlıca iyileştirme tedbirleri üzerinde duracağız. Ancak iyileştirme kavramı temelde işletme ekonomisine ilişkin olduğu için yeri geldikçe kavramın işletme ekonomisi boyutuna da değineceğiz.

Anonim ortaklığın mali durumunun iyileştirilmesi hakkındaki temel hüküm TTK.'nun 324. maddesidir. Fakat iyileştirme tedbirleri bu maddede öngörülenlerle sınırlı değildir. Çalışmada ilk başta genel olarak mali durumun iyileştirilmesi tedbirleri incelenecek, daha sonra 324. maddede öngörülen tedbirler ele alınacaktır.

I - Mali Durumun Bozulması ve İyileştirme Kavramları

Bir işletmenin (ortaklığın) mali durumunun iyileştirilmesi (Sanierung des Unternehmens, Sanierung der Gesellschaft) kavramı ile "mali durumun bozulması" (işletme krizi) kavramları arasında sıkı bir bağ vardır. Mali durumun bozulması iyileştirme ihtiyacını doğurur. Bu nedenle öncelikle mali durumun bozulması

kavramı üzerinde durmakta yarar görüyoruz.

106

A - Mali Durumun Bozulması Kavramı

Hukuki bakımdan mali durumun bozulması kavramı, işletme ekonomisindeki "işletme krizi" kavramından daha dar kapsamlıdır.¹ Çünkü yasakoyucu işletme ekonomisinin mali durumda bozulma olarak tanımladığı her olguyu özel hükümlerle düzenlemiş değildir. Nitekim öz kaynaklarını önemli ölçüde yitirmiş, fakat aslında öz kaynaklarının çok küçük bir kısmını oluşturan esas sermayesi henüz karşılıksız kalmamış olan bir anonim ortaklık işletme ekonomisi bakımından ciddi bir kriz içinde sayılabildiği halde, hukuk düzeni kâr payı dağıtımını sınırlamaları dışında (TTK. M. 470.II) bir tedbir alınmasını gerekli görmemiştir. Fakat getirilen özel hükümlerle hukuki bakımdan mali durumda bozulma olarak kabul edilen hallerin kapsamı genişlemektedir. Örneğin 3332 sayılı Kanun'la "finansman güçlüğü", 3182 sayılı Bankalar Kanunu'yla "mali bünyenin ciddi şekilde zayıflaması" tedbir alınmasını gerektiren durumlar olarak öngörülmüşlerdir.

TTK.'nun 324. maddesinde "Şirketin mali durumunun bozulması halinde" kenar başlığı altında iki tür mali durumun bozulması hali öngörülmüştür. Bunlar sermaye kaybı ve borca batıklıktır. İcra İflâs Kanunu'nda da "ödemeden aciz hali" ve "ödemelerin tatili" birer doğrudan doğruya iflâs nedeni sayılmışlardır (m. 178, 177.II). Aynı kanuna göre borca batıklık da zorunlu iflâs nedenidir. Şimdi bu mali durumun bozulması hallerine kısaca değinelim.

1- Sermaye Kaybı

Sermaye kaybının çeşitli tanımları yapılmıştır. Bunlardan bir kısmı bilançoda görünen net safi malvarlığı ile esas sermaye arasındaki ilişkiyi esas almaktadır. Anılan ilişkide net (safi) malvarlığı esas sermaye rakamından küçükse esas sermaye karşılıksız kalmış demektir (Bkz. Ansay, AŞ. s. 39; Arslanlı, AŞ. I, s. 110; Degiacomi, s.8; Fischer, s.6; Hefehrmehl, AktG. § 92, N.6; Mejer-Hayoz/Forstmoser, s. 264; Mejer-Landrot, AktG. § 92, N.3, s. 715; Trumpler, s.391.BGH, 9. 10. 1958 WM. 1958, 1416; Öçal, s. 12; Çevik, AŞ. s. 524). Öğretide bu tanımdan hareketle kavrama „Esas Sermayenin Karşılıksız Kılması”

¹ Mali durumun bozulması hallerinin hukuk ve işletme ekonomisi bakımlarından karşılaştırmaları için Bkz. Fischer. s..5 vd. İşletme ekonomisinde işletme krizi kavramının çeşitli tanımları yapılmaktadır. Bir tanıma göre işletme krizi, bir işletmenin temel hedefleri ve varlıklarının doğrudan doğruya tehdit altında bulunması ve böylece işletmenin varlığını sürdürmesinin ciddi ölçüde tehlikeye girmesidir (Bkz. Brandstätter ve atıfta bulunduğu işletme ekonomisi literatürü, s. 5). Bu görüşün işletme krizini işletmede baş gösteren kronik bozulma haliyle sınırlı tuttuğu anlaşılmaktadır. Kronik bazukluk işletmenin iş yılları boyunca ard arda zarar etmesi sonucu varlıklarını önemli ölçüde kaybetmesidir. Bkz. Degiacomi, s. 3. Bir başka tanım ise kavramın sınırlarını oldukça genişletmektedir. Buna göre işletmenin hedeflerinden her sapma veya hesap ve fonksiyonlarındaki her olumsuz gelişme bu kavrama girer. Yani bu görüşe göre, ekonomik konjonktüre, geçici pazar darlıklarına bağlı olan ve çoğu kez bir hesap dönemini kapsayan akut nitelikteki bozukluklar da işletme krizi sayılır. Sadece krizin ağırlığıyla doğru orantılı olarak alınacak tedbirlerin kapsamı genişler (Bkz. Degiacomi, s. 3 vd.).

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

denilmektedir.

Başka bir tanıma göre ise sermaye kaybı öz kaynakların zararlar sonucu esas sermayeye oranla azalmasıdır (Bkz. Berler, s. 257; Duss, s. 68; Erem, s. 133; Geßler, § 92, N.2, s. 100; Koeflerli, s. 81; Ochsner, s.7; Mertens, § 92, N. 11). Anlaşılacağı gibi, sermaye kaybı teriminde kastedilen sermaye öz sermayedir. Çünkü öz sermaye değişken olduğundan ancak öz sermayedeki kayıptan söz edilebilir. Sabit bir rakam olan esas sermayenin zararlar sonucu azalmasından (kaybından) söz etmek kanımızca doğru değildir (Karş. TTK. m. 434,I, N.3).

Diğer bir tanıma göre ise sermaye kaybı, bilanço zararının bilançodaki bütün yedek akçeler toplamını aşmasıdır (Bkz. Berler, s. 257; Bürgi, OR. Art. 735, N. 6, s. 820; Mejer-Landrot, AktG. § 92, N.3, s. 715; Ochsner, s. 7; Zillas, s. 446)

Bilanço zararı (zarar bilançosu) kavramı, sermaye kaybı kavramından daha geniştir. Her bilanço zararı sermaye kaybı anlamına gelmezse de öz kaynaklar esas sermaye rakamının altına düştüğü takdirde bilançoda mutlaka bir zarar kalemi bulunur (Bkz. Hefehrmehl, AktG. § 92, N.7). Bunun nedeni sabit (esas) sermaye sistemidir. Bu şekilde bir zarar kalemi gösteren bilançoya sermaye kaybı bilançosu adını vermekteyiz.² O halde anılan bilanço, zarar bilançosunun nicelik bakımından ileri bir derecesini, bir alt türünü oluşturmaktadır.

2- Borca Batıklık

TTK.'nun 324.II. maddesine göre borca batıklık, ortaklığın aktiflerinin borçlarını (alacaklılarının haklarını) karşılamaya yetmemesidir (c.3).³

Borca batıklık kavramının malvarlığının ve borçların değerlendirilmesi ile yakın bir ilişkisi vardır. Öyle ki, borçların malvarlığı ile karşılanamaması şeklinde yapılan basit bir tanımın bir işletme söz konusu olduğunda yeterli açıklıktan uzak olduğu belirtilmektedir (Bkz. Kilger/ Schmidt, § 102 KO. b, s. 434). Öğretide, yapılan bir ayırıma göre, değerlemede yıllık bilanço ilkelerinden hareket edilmişse şekli anlamda, tahmini satış fiyatları esas alınmışsa maddi anlamda bir borca batıklık söz konusudur (Bkz. Roth, s. 206). TTK. 324.II. gereğince düzenlenen ara bilançodan anlaşılan borca batıklık maddi niteliktedir. Şekli anlamda borca batıklık 324. madde açısından dolaylı bir role sahiptir.⁴

2 Sermaye kaybı bilançosuna Türk öğretisinde Tekinalp „Kırmızı Bilanço" demektedir, Tekinalp, s. 282.

3 Bunun yanısıra borca batıklığın oransal olarak da ifade edildiği görülmektedir. Buna göre „Malvarlığı/Borçlar oranı „1"den küçükse borca batıklık hali vardır (Bkz. Ochsner, s. 19; Schürer, s. 95).

4 Sadece borca batıklık şüphesine neden olabilir, Bkz. aşa. III,C,1.

3- Ödemededen Aciz Hali ve Ödemelerin Tatili

Ödemededen aciz hali, bir kimsenin muaccel borçlarının önemli bir bölümünü ödeyebilme iktidarını görünüşe göre devamlı olarak yitirmesidir. (Bkz. Amonn/Gasser, s. 305; Baumbach/Hueck, § 92, N.6, s.286; Fischer, s. 8; Hoffmann, s. 713; Hefehrmehl, AktG. § 92, N.13, s. 264; Jäger/Weber, KO. § 102, N.2; Kayar, s. 119; Kilger/Schmidt, § 102 KO. N.2, s.433; Schmidt, Konkursgründe, s. 336; Manavgat, s.144; Mejer-/Landrot, AktG. § 92, N.6, s.717; Mettens, AktG. § 92, N.12, s.759; von Overbeck, s. 155; Umar, s. 29; RGZ 50, 39-41; BGH, WM. 301, 1297). Ödeme iktidarının kaybı geçici nitelikte ise veya likit kaynaklardaki açık muaccel borçların önemli bir bölümünü kapsamıyorsa likidite yetersizliğine bağlı bir „Ödeme Güçlüğü”nden (Zahlungsstockung) söz edilebilirse de henüz ödemededen aciz hali mevcut değildir (Bkz. Baumbach/Hueck, AktG. § 92, N.6, s. 285; Fischer, s. 8; Hoffmann, s. 714; Hefehrmehl, AktG. § 92, N.13.; Schmidt, Konkursgründe, s. 336; Mettens, AktG. § 92, N.12; Schmid, s. 6).

Ödemededen aciz halinin başlıca nedeni süreklilik gösteren ve muaccel borçların önemli bir bölümünün ifasına engel olan likidite sıkıntısıdır (Bkz. Amonn/Gasser, s. 305). Bu nedenle aciz halini, muaccel borçların sürekli biçimde ne likit varlıklar ne de kısa vadeli borçlarla kapatılamaması şeklinde tanımlamak da mümkündür (Bkz. Boemle, s.468; Fischer, s. 8; Giroud, s.44; Koeflerli, s. 7; Schmid, s.6; Weidmann, s. 2). O halde aciz halini belirleyen ölçüt, likit varlıklar (brüt işletme sermayesi) muaccel borçlar ilişkisidir.⁵

Ödemededen aciz hali, ödeme güçlüğünden farklı olarak bir taraftan işletmenin mali yapısına (özellikle yatırım ve döner malvarlığı oranlarına), diğer taraftan işletmenin içinde bulunduğu sektördeki değişmelere kadar inen çok yönlü ve daha temeldeki nedenlere dayanır (Bkz. MejerLandrot, AktG. § 92, N.6). Bundan dolayı ödeme iktidarsızlığı sürekli niteliktedir. Oysa ödeme güçlüğü geçici bir likidite sıkıntısının sonucudur. Fakat bir işletmede ödeme güçlüğüünün mü, yoksa aciz halinin mi mevcut olduğunu belirlemek her zaman kolay olmayabilir (Bkz. Hefehrmehl, AktG. § 92, N. 16; Hirtz, s. 59; Schmidt, Konkursgründe, s. 336).

Ödemelerin tatili ise, alacaklının ciddi bir şekilde ifaya zorlamasına rağmen borçlu tarafından muaccel ve çekişmesiz borçlarının büyük bir bölümünün veya tamamının artık yerine getirilmemesi veya getirilememesi ve bu durumun borçlunun iş çevresi içinde bilinir hale gelmesidir (Bkz. özellikle BGH. 27.11.1974 tarihli karar, WM. 1975, s.6; Amonn/Gasser, s. 305; Hoffmann, s. 715; Hüffer,

5 Ancak dönen varlıkların duran varlıklara oranı da büyük önem taşır. Bkz. Tenker, s. 20. Dönen ve duran varlıklar arasında uyum yoksa likidite sıkıntısı kaçınılmazdır.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

AktG. § 92, N.7, s. 394; Kuru, Şahıs Şirketleri, s.9-10⁶ Kuru, İflâs, s. 114; von Overbeck, s. 155. Mettens, AktG. § 92, N.12, s.759; RGZ 100, 62, 65; BGH. NJW. 1984, 1953; Ayrıca Bkz. AktG. § 102.II). Borçlunun vadesi gelmiş birkaç borcunu ödememesi ödemelerin tatil edildiği anlamına gelmez (von Overbeck, s. 155)⁷ Aynı şekilde ödemelerin tatili birkaç alacak için yapılan icra takibinin semeresiz kalmasından (alacağın aciz vesikasına bağlanmasından) da farklıdır (Bkz. Umar, s. 30, dipn. 85; Kayar, s. 119-120,122). Ödemelerin yapılmaması, iş çevresinde durumun açıklık kazanmasını sağlayacak ölçüde süreklilik göstermeli (geçici ve arızı nitelikte olmamalı), ayrıca borçların önemli bir kısmını kapsmalıdır. Örneğin, ortaklığın muaccel olan küçük çaptaki borçlarını ödemesi, fakat diğer (büyük) borçların ifası istemini reddetmesi durumunda ödemelerin tatil edildiğini kabul etmek mümkündür (Bkz. Kilger/ Schmidt, § 102 KO, N.3, s.435). Ödemelerin tatili, aciz halinin sonuçlarının üçüncü kişiler tarafından açıkça görüldüğü bir aşama, başka bir deyişle aciz halinin somutlaşmış şeklidir (Bkz. Hoffmann, s. 713, 715; Kilger/Schmidt, § 102 KO. N.3, s.435; Schmidt, Konkursgründe, s. 336. von Overbeck, s. 155).

4- Mali Durumun Bozulması Hallerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi

Anlaşılabacağı gibi, ödemedен aciz hali veya ödemelerin tatili, sermaye kaybı ve borca batıklıktan farklıdır.⁸ Bir kere bir işletmenin sermaye kaybına uğraması veya borca batık olması, aynı zamanda mutlaka ödemedен aciz hali içinde bulunduğu anlamına gelmez (Bkz. Amonn/Gasser, s. 305; Baumbach/Hueck, § 92, N.6, s.286; Bürgi, ORÇ, 725, N.9, s. 707; Fischer, s.8; Hoffmann, s. 715; Schech, s. 22; Schmid, s. 6; von Steiger, s. 331). Sözgelimi halen kurumamış olan kredi kaynakları, işletmenin mali yapısının dönen varlıklar ağırlıklı olması, büyük borçların henüz vadesinin gelmemesi gibi nedenlerle ortaklık en azından bir süre muaccel borçlarını rahatlıkla ödeyebilir (Örnekler için Bkz. Fischer, s. 8; Hoffmann, s. 715; Hefehrmehl, AktG. § 92, N. 16; Kuru, Sermaye, s. 622; Kuru,

⁶ Yazar ödemelerin tatili kavramına borçlunun alacaklıya açık veya kapalı irade beyanı ile muaccel borçlarını genel ve devamlı olarak ödemeyeceğini bildirmesi unsurunu da eklemektedir,

⁷ Karş. Kuru, yazara göre genel iflâs nedeni ödemelerin tatilidir, İcra iflâs, III, s. 2600, İİK. m. 177.İl'deki durum ise ödemelerin tatilinin açık bir şekilde düzenlenen özel bir uygulama alanıdır, s. 2765; Karş. ayrıca Umar, yazar borçlardan bazılarının ödenmemesini yeterli saymaktadır, s. 29-30.

⁸ Türk Hukuk öğretisinde ve yargı kararlarında uzun süre ödemedен aciz hali ve borca batıklık kavramları birbirine karıştırılmıştır. Bkz. Örn. Y. 19. HD, 31.10.1996 tarih ve 7306/9597 sayılı Kararı. YKD. 1997, S.4, s. 571 vd. Bazı yazarlar TTK'nun 324.İI maddesinin 3. cümlesinde sözü edilen şirketin aktiflerinin alacaklıların haklarını karşılamaya yetmemesini „Aciz hali" olarak nitelendirmektedirler, Bkz. Ansay, AŞ. s.39, Arslanlı, AŞ. 1, s. 96,99, 121; Çevik, AŞ. s. 525; Çevik, Kooperatif, s. 587; Domaniç, AŞ. s. 539; Franko, s. 410, Postacıoğlu, s. 18; Bazen yasakoyucu da bu kavramlardan birini diğerinin yerine kullanmıştır. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinin 2. fıkrasında „Şirketin Aciz Halinde Bulunduğu şüphesi"nden söz edildiği halde bu fıkra düzenlenmiş ortaklığın borca batıklığıdır.

İflâs, s. 56; Schmid, s.6; Kilger/ Schmidt, § 102 KO. s. 435; Ayrıca Bkz. Pekcanitez, s. 24; Berkin, s. 167). Bu nedenle borca batıklığın iflâs nedeni sayılması ortaklığın normalden daha önceki bir tarihte iflâs etmesi sonucunu doğurur. Bir başka deyişle ortaklığın iflâsı öne alınmış olur (Bkz. Kilger/ Schmidt, § 102 KO. s. 435; Schmid, Konkursgründe, s. 335-336). Gerçekten, yeterli likit kaynakları olduğu için bir süre muaccel borçlarını ödeyebilen, fakat aslında borca batık durumda olan bir ortaklık eğer özel bir iflâs nedeni öngörülmeseydi normal olarak iflâs edeceği ana kadar malvarlığı ile borçları arasındaki mevcut açığı daha da büyütecek, bu da hakları henüz tatmin edilmemiş olan diğer alacaklılara zarar verecekti.

Yukarıdaki durumun tam tersi olarak borca batıklıktan çok uzakta bulunan bir işletme likit kaynak darlığı yüzünden ödemediği aciz haliyle karşılaşabilir (Fischer, s. 8; Hoffmann, s. 715; Hefehrmehl, AktG. § 92, N. 16; Schmid, s. 6; Kuru, Sermaye s. 622). Özellikle duran varlıkların kolaylıkla paraya çevrilememesi veya vadesi gelmiş büyük miktardaki alacakların tahsil edilememesi böyle bir sonucu doğurabilir (Berkin, s. 167-168; Bürgt, OR. Art. 725, N. 9, s. 707; Fischer, s.8).

Fakat kabul etmek gerekir ki, çoğu kez bir işletmede aciz hali ve borca batıklık aynı anda karşımıza çıkacaktır. Örneğin likiditeyi artırmaya yönelik işletme içi tedbirler sonuçlarını en erken orta vadede doğururlar (Fischer, s. 9). Borca batık bir işletmede bu tedbirlerin başarı şansı daha azdır. Çünkü negatif bir sermaye negatif verimlilik ve kârlılık doğurur (Hoffmann, s. 715). Likit kaynak sıkıntısını sona erdirmek için başvurulabilecek işletme dışı tedbirler bakımından durum daha vahimdir. Böyle bir işletme kısa vadeli kredi sağlamak da zorluklarla karşılaşır. Çünkü kredi temini çoğu kez bilançonun ibrazına bağlıdır (Bkz. Hoffmann, s. 715; Fischer, s. 9). Sonuçta borca batık bir işletme kısa zamanda aciz haline düşer. Aynı şekilde aciz hali de işletmeyi borca batıklığa sürükler (Schmid, s. 6).

B - İyileştirme Kavramı

Bu kısımda iyileştirme kavramının işletme ekonomisi ve hukuk açısından neyi ifade ettiği üzerinde durmak istiyoruz.

1- İşletme Ekonomisi Bakımından İyileştirme Kavramı

Mali durumun iyileştirilmesi kavramı (Sanierung) temelde hukuki olmaktan çok işletme ekonomisine ait bir kavramdır (Bkz. Claussen, s. 197; Schmid, s. 3-4). Bu nedenle işletme ekonomisi alanındaki iyileştirme kavramı hukuki anlamda iyileştirme kavramı bakımından da çıkış noktasını oluşturmaktadır (Bkz. Schmid, s. 4.).

Çeşitli görüşler arasında mali durumun iyileştirilmesi kavramı bakımından ortak çıkış noktası „İşletme Krizi" (Unternehmenskrise) kavramıdır. Mali durumu iyileştirilmeye muhtaç olmayan, başka bir deyişle sağlıklı bir işletmenin

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

iyileştirilmesinden söz edilemez (Boemle, s. 469; Schmid, s. 3; Wobmann, s. 35).⁹ İşte işletme ekonomisi bakımından iyileştirme, kriz (ilke olarak kronik bozukluk) halindeki bir işletmenin veya işletme kısmının sağlığa kavuşturulması, yeniden kârlı ve verimli hale getirilmesi ve böylece varlığını sürdürebilecek sağlıklı bir temele oturtulması için başvurulmuş her türlü tedbiri ifade eder (Bkz. Brombach/Offert/ Ehreiser, s. 143; Bkz. Claussen, s.200; Dubach, s. 152,154; Schmalenbach, s. 287; Schmid, s. 3, 4, 5; Weidmann, s. 2; Wobmann, s. 35). Hukuki anlamda iyileştirmenin aksine, amaca uygun her türlü tedbir bu kavrama dahildir (Brombach/ Offert/ Ehreiser, s. 143; Schmid, s. 3). Buna karşılık işletmenin mali çöküşünü geciktirici nitelikteki tedbirler kavramın dışında tutulurlar (Schmalenbach, s. 301; Schmid, s. 5).

İyileştirmenin konusu işletmenin tamamı veya bir kısmı olabilir (Dubach, s. 152). Amaç ise işletmeyi sağlığa kavuşturmaktır. İyileştirmenin mutlaka işletmeyi işleten tüzelkişi çatısı altında gerçekleştirilmesi şart değildir. Birkaç ortaklığın birleştirilmesi gibi yollarla da mali durum iyileştirilebilir.¹⁰ Eğer bir işletme yeterince öz kaynaklara sahip olmuşsa ve bu öz kaynakları koruyup arttırabiliyor, sürekli ve istikrarlı şekilde kâr edebiliyorsa sağlığa kavuşmuş demektir (Bkz. Claussen, s. 200; Weidmann, s. 2). Ayrıca işletmenin tedarik, üretim ve pazarlama işlemleri için gerekli likit varlıkları bulunmalıdır (Bkz. Claussen, s. 200; Weidmann, s. 2). O halde sağlığa kavuşturma hem malvarlığı durumu, hem de likidite bakımından gerçekleştirilmelidir. Bu da yeniden borç edinebilme iktidarına kavuşmayı zorunlu kılar (Claussen, s. 200). Ancak o zaman işletmenin varlığını sürdürmesi, yaşama yeteneğini kazanması mümkün olabilir.

İyileştirme, işletmenin tasfiyesinin (yerine göre iflâsın veya mevcudun terki suretiyle konkordatonun) alternatifi durumundadır (Weidmann, s. 2; Schmid, s. 3).

İyileştirme ihtiyacı ve uygulanacak tedbirler, işletme krizinin niteliğine, doğuş nedenlerine ve krizdeki kronikleşmenin derecesine bağlı olarak değişir (Degiacomi, s. 3; Schmalenbach, s. 287, 291; Schmid, s. 3). Kriz ne kadar büyükse alınacak tedbirler de o kadar artar ve çeşitlenir (Schmalenbach, s. 287; Schmid, s. 3; Weidmann, s. 2).

2- Hukuki Bakımdan İyileştirme Kavramı

Nasıl ki hukuki anlamda mali durumun bozulması kavramı "işletme krizi" kavramından daha dar kapsamlıysa, hukuki anlamda iyileştirme kavramı da işletme ekonomisi alanındaki daha sınırlı bir içeriğe sahiptir (Bkz. Bürgi, OR. Art. 735,

9 İşletme krizi kavramı hakkında Bkz. yuk. dipn.1 cıvan.

10 Bu anlamda iyileştirme TTK. m. 324.İI anlamında borca batıklığın giderilmesinden daha geniş bir kavramdır, Bu konularda Bkz. Dubach, s. 154.

N. 3; Koeferli, s.4; Karş. Schmid, s. 12). İsviçre Hukukunda bazı yazarlar iyileştirme kavramından sadece İsviçre Borçlar Kanunu'nun 735. maddesinde düzenlenen sermaye kaybını gidermek amacına yönelik esas sermaye indirimini anlamaktadırlar (Bkz. Degiacomi, s. 5 vd. Eleştiri için Bkz. Bürgi, OR. Art. 735, N. 3; Schmid, s. 12). İyileştirme kavramının hukuk alanında yeni olması nedeniyle mali durumun iyileştirilmesi hakkında genel ve kapsamlı yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu konuda özel yasalar çıkarıldığı gibi (Örn. 3332 sayılı Kanun),¹¹ çeşitli yasalarda mali durumun iyileştirilmesine yönelik hükümler serpiştirilmiş durumdadır. Örneğin, Türk Ticaret Kanunu'nda, İcra ve İflâs Kanununda (konkordato, m. 285 vd.) ve Bankalar Kanununda (m. 64 vd.)¹² bu türden hükümler vardır.¹³

Ne Türk Ticaret Kanununda, ne de diğer yasalarda „iyileştirme" kavramının tanımına rastlıyoruz. TTK.'nun anonim ortaklığa ilişkin hükümlerinde bizim tercih ettiğimiz terimle iyileştirme kavramına, „ıslah" adı altında iki maddede yer verilmiştir. İlk olarak, borca batıklık halinde mahkemece iflâsın ertelenmesi kararı verilebilmesi için „şirket durumunun ıslahı"nın mümkün görülmesi gerekmektedir (m. 324.II, c.5). 399. maddenin 3. fıkrasında da „şirketin müşkülleşmiş olan mali vaziyetinin ıslahı için" payların itibari değerlerinin 500 liradan aşağı indirilebileceği öngörülmüştür. 399. maddedeki ıslah kavramı somut iyileştirme tedbirlerinden birine işaret etmektedir. Denilebilir ki, hukuki düzenlemelere konu olan iyileştirme tedbirleri "hukuki anlamda" iyileştirme kavramının sınırlarını belirler (Schmid, s. 4).

Hukuki anlamda iyileştirme kavramına giren tedbirler, mahkeme dışı ve yargısal tedbirler olmak üzere ikiye ayrılabilir.¹⁴ 324. maddede her iki grup iyileştirme tedbiri bir aradadır ve birbirinin tamamlayıcısıdır. Her ne kadar iyileştirme kavramına 324. maddede sadece borca batıklık hali dolayısıyla yer verilmişse de, aslında bu kavram özü bakımından maddenin tümünü kapsamaktadır. 324. madde hükümleri, anonim ortaklıkta malvarlığını korumaya yönelik diğer hükümlerden farklı olarak malvarlığının azalmasını „önleyici" değil mali durumdaki bozulmayı „ıslah edici" bir role sahiptirler. Maddenin amacı, mali durumun iyileştirilmesini

11 Uygulamada "Şirket Kurtarma Kanunu" olarak anılan 25.3.1987 tarih ve 3332 sayılı Kanun finansman güçlüğü içinde bulunan anonim ortaklıklardan alacaklı olan bankaların bu alacaklarının nasıl ve hangi şartlarda sermayeye dönüştürülebileceğini düzenlemektedir. Bu düzenleme anılan yasanın geçici 1. maddesi gereğince 31.12. 1989 tarihinde kendiliğinden yürürlükten kalkmıştır. Ancak anılan tarihe kadar yasadaki yararlanan anonim ortaklıklar bakımından uygulanması mümkün olan hükümler 1998 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

12 3282 sayılı Bankalar Kanunu'nun 64. ve 65. maddelerinde, mali bünyelerinin ciddi bir şekilde zayıflamakta olduğu tespit edilen bankaların durumlarının düzeltilmesi için özel tedbirler alınması öngörülmüştür.

13 Bazı yazarlar da hukuki anlamda iyileştirmeyi, iyileştirme tedbirlerinin yer aldığı hukuk alanına göre ayırma konu yapmaktadırlar, Bkz. Giroud, s. 113 vd. Koeferli, s. 77 vd. Eleştiri için Bkz. Schmid, s. 12.

14 İyileştirme sözleşmesi, sıradan çekilme sözleşmesi, genel kurulun alacağı kararlara dayanan tedbirler mahkeme dışı, iflâsın ertelenmesi, yargısal konkordato vb. yargısal tedbirlerdir. Bkz. Dubach, s. 152. Ayrıca Bkz. Bökli, s. 902.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

sağlayarak sermaye kaybını ve nihayet iflâs yolu ile tasfiyeyi önlemek ve böylece pay sahiplerinin, ortaklık alacaklılarının ve ilgili diğer kimselerin çıkarlarını korumaktır.

Yasakoyucu mali durumu bozulan bir ortaklığın durumunun iyileştirilmesinde hangi usül ve esaslara uyulacağını, bu konuda kimin karar vermeye yetkili olduğunu çoğu kez emredici nitelikteki hükümlerle düzenlemektedir.¹⁵

II - Genel Olarak İyileştirme Tedbirleri

Öğretide iyileştirme tedbirleri genel olarak işletme organizasyonu ilişkin iyileştirme tedbirleri (*organisatorische Sanierungsmaßnahmen*) ve mali nitelikteki iyileştirme tedbirleri (*finanzielle Sanierungsmaßnahmen*) olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır.¹⁶ Biz de bu ayırım çerçevesinde genel olarak iyileştirme tedbirlerini inceleyecek, hukuki nitelikteki tedbirleri tek tek belirlemeye çalışacağız.

A - Organizasyona İlişkin İyileştirme Tedbirleri

Burada ortaklık ve işletmesinin yapısında, fonksiyonlarında mali durumun iyileştirilmesine yönelik değişiklikler yapılması söz konusudur. İşletme örgütünün geliştirilmesi yoluyla mali durum iyileştirilmeye çalışılmaktadır (Dubach, s. 152). Özellikle üretim ve sürümün rasyonalize edilmesi, yeni ve daha düşük maliyetli üretim ve pazarlama tekniklerinin geliştirilmesi (Claussen, s. 198; Schmid, s. 9; Wobmann, s. 41), işletmenin boyutlarının küçültülmesi, kârlı ve verimli alanlarla sınırlandırılması „Gesundschumpfung“, Bkz. Weidmann, s. 3), yönetimin ve yöneticiler arasındaki görev bölüşümünün yeniden yapılandırılması (Boemle, s. 470; Claussen, s. 198; Koferli, s. 112; Weidmann, s. 3; Wobmann, s. 41) bu tedbirlere örnek olarak gösterilebilir. Bu tedbirler genellikle mali nitelikteki iyileştirme tedbirlerini izler ve onların tamamlayıcısı (destekleyicisi) olarak hizmet görürler (Claussen, s. 198).

Yasakoyucu bu tedbirlerin alınmasını emreden genel hükümler getirmemiştir. 324. maddede de bu konuda ortaklığa açıkça yükümlülük getiren bir hüküm yoktur. Ancak çeşitli özel yasalarda ulusal ekonomi için önem taşıyan bazı kuruluşlar için özel düzenlemeler getirilmiştir. Örneğin 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 64. maddesi gereğince Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakan mali durumu bozulan bankanın yönetim kurulundan bir kısım şubelerin

15 Bkz. Örn. TTK. m. 324, 3182 sayılı Ban.K. m. 64-65.

16 Bkz. Boemle, s. 470; Wobmann, s. 40; Koferli, s. 112; Schmid, s. 4, 8-9, ancak yazar bu ayırımın pratikte fazla bir önemi olmadığı, zira organizasyona ilişkin tedbirlerin de sonuçta ortaklığın sermaye yapısını ve finansman durumunu etkileyeceğini belirtmektedir, s. 4; Karş. Tekinalp, iyileştirmenin (sadece) finansal nitelikli olduğunu belirtmektedir, Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, s. s. 626. aynı yönde Schmalenbach, s. 292; Ayrıca Bkz. Böckli, s. 891, Karş. Dubach, yazar „işletmeye ilişkin“, „finansal“ ve „hukuki“ iyileştirme tedbirlerinden söz etmektedir, s. 152.

kapatılmasını, yeni personel alımının durdurulmasını (f.2,b."c"), mevzuata aykırı fiilleri ile banka mali bünyesini zayıflattığı tespit edilen personelin bankayı temsil yetkilerinin kaldırılmasını (f.2, b. „f") isteyebilir. Bu tedbirler yukarıda belirttiğimiz anlamda işletme organizasyonuna ilişkin iyileştirme tedbirlerine birer örnektirler.

Bu tedbirlerin çoğu genellikle hukuki açıdan bir sorun yaratmaz (Koeflerli, s. 112).¹⁷ Yönetim kurulu bir genel kurul kararı olmaksızın bunları devreye sokabilir. Ancak bu tedbirlerin uygulanması bir genel kurul kararını, ya da esas sözleşme değişikliğini gerektiriyorsa yasanın ve esas sözleşmenin ilgili hükümlerine uyulması gerekir. Örneğin esas sözleşmede öngörülen ortaklık maksat ve konusunun (TTK. m. 279.II, N.2) veya türünün değiştirilmesi yönünde bir tedbir uygulanmak isteniyorsa genel kurulun ağırlaştırılmış çoğunlukla buna karar vermesi gerekir (TTK. m. 388.II) (Aynı yönde, Koeflerli, s. 112-113).

B- Mali Nitelikteki İyileştirme Tedbirleri

Mali nitelikteki iyileştirme tedbirleri üç ana grupta incelenebilir.¹⁸ Bazı iyileştirme tedbirleri ortaklığın öz kaynaklarını reel olarak arttırmaya yöneliktirler. Bu tedbirlerle ortaklığın öz kaynak yapısı güçlendirilir (Bkz. Boemle, s. 469; Giroud, s.113 vd; Koeflerli, s.113; Böckli, s. 891; Weidmann, s. 2). Bunlar gerçek nitelikte iyileştirme tedbirleridir (echte Sanierung). İkinci grup tedbirler ise malvarlığında reel bir artışa neden olmazlar. Bu gruba giren tedbirler tamamen bilançoya yansıyan mali durumu düzeltmeyi, böylece ortaklıkta yeniden istikrarlı kâr dağıtımını sağlamayı hedefleyen salt bilançosal tedbirlerdir (Bkz. Giroud,s.116; Weidmann, s. 3). Örneğin bilanço açığını kapatmak amacıyla yapılan esas sermaye indirimi (TTK. m. 396 vd.) bu niteliktedir (Bkz. Schmid, s. 10). Gizli yedeklerin (örneğin yeniden değerlendirme yoluyla) çözülmesi ve iç kaynaklardan (örneğin yeniden değerlendirme değer artış fonundan) yapılan sermaye artırımını da bu gruba girer. Bu tür iyileştirmeye „Gerçek Olmayan İyileştirme" (Unechte Sanierung) adı verilmektedir (Bkz. Koeflerli, s. 113). Bazı yazarlar ise bu tür tedbirlerin herhangi bir şekilde iyileştirme olarak nitelendirilmesine karşı çıkmaktadırlar.¹⁹ Üçüncü grup tedbirler de malvarlığında reel bir artışa neden olmazlar. Ancak salt bilançosal tedbirlerden farklı olarak özellikle likidite

¹⁷ Ancak yapısal değişiklik (Umstrückerung) yaratan bu tedbirler özellikle iş hukuku bakımından sorunlar doğurabilir (Bkz. Rehbindler, s. 113 vd.). İşletmenin çapının küçültülmesi veya üretim tarzının değiştirilmesi, bazı işçilerin işyerlerini kaybetmelerine neden olabilir.

¹⁸ Genel olarak finansal tedbirler iç finansman (Innenfinanzierung, Selbstfinanzierung) ve dış finansman (Außenfinanzierung) tedbirleri olarak ikiye ayrılmakta, dış finansman tedbirleri ise sağlanan kaynağın öz veya yabancı kaynak niteliğinde olmasına göre ayrıma tabi tutulmaktadır. Buradaki ayırım iyileştirme tedbirleri, özellikle sermaye kaybı ve borca batıklığı gidermeye yönelik iyileştirme tedbirleri bakımındandır.

¹⁹ Bkz. Örn. Eisenhardt, yazar bilanço açığını kapatmak amacıyla yapılan sermaye indirimini bir iyileştirme tedbiri olarak kabul etmemekte, eğer bu indirimle birlikte esas sermaye yeniden arttırılırsa, ancak o zaman bir iyileştirmeden söz edilebileceğini belirtmektedir, s. 261.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

sorununun çözümünde önemli rol oynarlar. Örneğin borç erteleme sözleşmeleri bu tür tedbirlerdendir.

Yaptığımız temel ayırımı göre başlıca iyileştirme tedbirlerini inceleyelim:

1- Salt Bilançosal Nitelikli (Gerçek Olmayan) İyileştirme Tedbirleri

Sermaye kaybını salt bilançosal bir tedbirle ortadan kaldırmak mümkünse de borca batıklık halinde mali durumun iyileştirilmesi ortaklığın öz kaynaklarının artırılmasına bağlıdır (Bkz. Harget, s. 139; Schmid, s. 10). O halde borca batıklık durumunda uygulanabilecek olan iyileştirme tedbirleri daha sınırlıdır. Ortaklığa yeni bir kaynak akışı veya ödeme şartlarının iyileştirilmesi söz konusu olmadığından ödeme güçlüğü ve aciz halinin çözümü bakımından da söze konu tedbirlerin bir rolü yoktur (Koeferli, s. 118; Schmid, s. 10). Bu gruba giren tedbirlerin başlıcaları şunlardır:

a) Gizli Yedek Akçelerin Çözülmesi

Bilançoda görünen bir sermaye kaybını gidermek amacıyla gerek kendiliğinden oluşan gerek teknik anlamdaki (TTK. m. 458) gizli yedek akçelerin çözülmesi, örneğin yeniden değerlendirme yapılması bu gruba giren bir finansal iyileştirme tedbidir (Bkz. Lanz, s. 90).²¹ Çünkü, bilançoda bir sermaye kaybı görünmesi halinde bu giderilmedikçe pay sahiplerine kâr payı dağıtılamaz (TTK.m. 470.II). Yapılan işlemle sermaye kaybı giderilmekte, böylece en azından ortaklık kâr payı dağıtma imkânına kavuşmaktadır. Ortaklığa yeni bir kaynak aktarılmadığından yapılan işlem salt bilançosal nitelikte bir tedbidir (Koeferli, s. 113 vd.;Lanz, s. 90). Bu yolla „elde edilen" kaynakların zarar miktarını aşan kısmı yedek akçelere eklenebileceği gibi, iç kaynaklardan yapılan bir sermaye artırımı ile esas sermayeye de dahil edilebilir (İç finansman, ya da kendi kendine finansman, Selbstfinanzierung) Örneğin yeniden değerlendirme değer artış fonundan esas sermaye artırımı yoluna gidilmesi mümkündür (Karayalçın, Muhasebe, s. 196). Bu işlemler de gizli yedek akçelerin çözülmesine ek olarak mali durumun iyileştirilmesine hizmet eder.

Gizli yedek akçelerin, özellikle yeniden değerlendirme yoluyla çözülmesinin mali durumun iyileştirilmesi bakımından başka faydaları da vardır. Bu sayede amortismanla tâbi mallar gerçek değerleriyle (en azından daha yüksek bir değerle) bilançoya geçirildiklerinden ayrılan amortisman miktarı artar. Böylece dağıtılabılır kâr miktarı azalacağı gibi, düşük amortisman yüzünden fazla vergi alınması da

21 Nitekim İsviçre'de sırf bu amaç için özel bir hüküm getirilmiştir. Bkz. İBK. 670.I.

önlenmiş olur (Bkz. Karayalçın, Muhasebe, s. 185 vd.). Amortismanların yükselmesi ve dağıtılabilir kârın azalması ortaklığın otofinansman yoluyla elde ettiği kaynakların büyümesi sonucunu doğurur. İşletmenin kârlılık ve verimliliği de daha doğru bir biçimde belirlenebilir (Bkz. Karayalçın, Muhasebe, s. 188).

b) Bilanço Zararını Kapatmak Amacıyla Yapılan Esas Sermaye İndirimi

TTK.'nun 397.II. maddesinde sermaye kaybı halinde uygulanacak basitleştirilmiş bir esas sermaye indirimi usulü öngörülmüştür. Buna göre esas sermaye zararlar sonucu bilançoda meydana gelen açığı kapatmak amacıyla ve bu açık ölçüsünde indirilecek olursa yönetim kurulu alacaklıları davet etmek, haklarını ödemek veya temin etmek zorunda değildir.

Basitleştirilmiş sermaye indirimi de ortaklığa yeni bir kaynak getirilmeksizin mali durumu iyileştirmeyi amaçlar (Bkz. Böckli, s. 227, 901; Çevik, AŞ. s. 450; Degiacomi, s. 21 vd. 23; Koeflerli, s. 114 vd.; Grünwald, 2C.VIII. N. 168; Trumpler, s. 397). Bu tür esas sermaye indirimi sayesinde 324. maddede hukuki sonuçlara bağlanan sermaye kaybı giderilirken, ortada bilanço zararı kalmadığından pay sahiplerinin yeniden kâr payı alabilmeleri de sağlanmış olur. (TTK.m.455.I) (Bu konuda Bkz. Arslanlı, AŞ. I, s.; Eisenhardt, s. 261; Schmidt, s. 684; Guhl, s. 65; Lanz, s. 79; Tekil, s. 423; Tekinalp/Poroy/ Çamoğlu, s. 674). Gerçi sermaye indirimi yapılmadığı takdirde ileriki yıllarda elde edilen kârlar zorunlu olarak bilanço zararını kapatmak için kullanılacak, böylelikle ortaklığın mali durumu güçlenecektir (Forstmosert, s. 604; Lanz, s. 79). Ancak özellikle halka açık anonim ortaklıklarda böyle bir çözümün sorunlar yaratacağı, uzun süre kâr payı alamayan pay sahiplerinin ortaklığa karşı ilgilerinin azalacağı ve mali yapıda bozukluğun başlayacağı haklı olarak belirtilmektedir (Bkz. Arslanlı, AŞ. I, s. 118; Lanz, s. 78; Mosimann, s. 24; Tekinalp/ Poroy/Çamoğlu, s. 673-674). Ayrıca, bilanço sermaye kaybindan arındırıldığı zaman ortaklık yeni hisse senedi ihracı yoluyla sermayesini artırma imkânına (Emissions-fähigkeit) yeniden kavuşmaktadır (Bkz. Böckli, s. 227; Grünwald, 2C.VIII, N.160; Aksi takdirde payların piyasa değeri düşebilir, Bkz. Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, s. 674; Tekil, s. 423). Bu açıdan esas sermaye indirimi yoluyla bilanço zararının (sermaye kaybının) ortadan kaldırılması bilançosal (gayrihakiki) nitelikte bir iyileştirme tedbiri olarak kabul edilmektedir (Bkz. Boemle, s. 469; Böckli, s. 227; Koeflerli, s. 114 vd.; Schmid, s.4. Weidmann, s. 4). Eğer zarar kadar sermaye indirimi ile birlikte aynı oranda esas sermaye arttırılacak olursa ortaklığa yeni öz kaynak sağlanmış olur (Bkz. TTK. m. 396.I, c.1).. Bu gerçek anlamda bir iyileştirme tedbiridir.

2- Öz Kaynakları Reel Olarak Arttıran (Gerçek) İyileştirme Tedbirleri

Çoğu kez salt bilançosal nitelikteki iyileştirme tedbirleri tek başına yeterli

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

117

gelmez (Böckli, s. 902). Ayrıca öz kaynakların reel olarak artırılması gerekir.

Öz kaynaklar miktarının yükseltilmesi, sağlanan yeni kaynaklarla ortaklığın gerçek aktiflerini arttırmak veya ortaklığa ait borçları azaltmak yollarından biriyle gerçekleştirilebilir (Bkz. Böckli, s. 891; Boemle, s. 469; Giroud, s.113 vd; Koeflerli, s.113; Schmid, s. 10-11; Weidmann, s. 4 vd.; Bkz. ve Karş. Trumpler, s. 392). Bu arada aktiflerin azalmasını önleyici nitelikteki tedbirler de bu gruba girer. Örneğin tasarruf tedbirleri uygulayarak masrafların kısılması gibi (Weidmann, s. 3). Özellikle uzun vadeli yabancı kaynaklarla aktiflerin artırılması (Fremdfinanzierung) yoluyla likidite sorununun ve aciz halinin çözülmesi mümkün ise de (Weidmann, s. 7. Claussen, s. 197; Harget, s. 139), büyük ölçüde sermaye kaybına maruz kalan bir ortaklıkta böyle bir finansman tedbiri ortaklığı borca batıklığa kadar sürükleyebilir.²² Bu nedenle bir finansal tedbir olarak bu yola daha çok öz kaynakları yeterli, ancak likit kaynakları zayıf olduğu için ödeme güçlüğü içinde bulunan ortaklıklarda başvurulur. Hatta, ortaklığın öz kaynak yapısı güçlendirildikten (sermaye kaybı giderildikten) sonra çoğu kez iyileştirmenin tamamlanması, özellikle likidite sorununun tamamen çözülmesi bakımından yabancı kaynaklara başvurmak kaçınılmazdır.²³ Ortaklık sağlıklı bir işletme görüntüsüyle organizasyona ilişkin tedbirleri uygulayabilmek için borç almak gereğini duyacaktır.

Oysa ortaklığa yeni öz kaynak sağlanırsa hem likidite sorunu çözülür (Koeflerli, s. 118; Harget, s. 139), hem de ortaklığın sermaye yapısı güçlendirilerek sermaye kaybının giderilmesi sağlanır. Aktifleri öz kaynak takviyesiyle arttırmaya yönelik tedbirlerden en önemlileri pay sahiplerinin ortaklığa katılma paylarına ek olarak ek ödemede bulunmaları (İlave Finansman, Nachfinanzierung),²⁴ esas sermayenin eş zamanlı olarak aynı oranda (sermaye kaybı oranında) indirimi ve arttırımı (TTK. m. 396.I, c.1) gösterilebilir (Bu konularda Bkz. Böckli, s. 902; Koeflerli, s. 118 vd.; Trumpler, s. 393. Weidmann, s. 2,4).

Aktifler değişmeden, borçların azaltılması yoluyla öz kaynaklar miktarının yükseltilmesi ise, özellikle mahkeme dışı ve yargısal konkordato ile gerçekleştirilir (Koeflerli, s. 122 vd.; Trumpler, s. 392; Weidmann, s. 3,7). Bu sayede sermaye kaybı ve borca batıklık tamamen giderilebilir. TTK.'nun 324. maddesi konkordatoyla mali durumun iyileştirilmesini adeta gözardı etmiştir. Oysa yasanın amacı bakımından bu tedbirin yukarıdakilerden bir farkı yoktur. Bu gruba giren diğer bir tedbir olarak mali durumun iyileştirilmesi için alacaklılarla veya üçüncü kişilerle

22 Borca batıklık durumunda ise bu tedbirin uygulanması mümkün değildir. Bkz. Harget, s. 139.

23 Bkz. Claussen, yazar Almanya'daki istatistiklere dayanarak özellikle banka kredilerinin sermayeye dönüşmesinden sonra bu kez bankadan kredi temini yoluna gidildiğini belirtmektedir, s. 198.

24 Özellikle iyileştirmede özel bir çıkan olan pay sahipleri ieadı olarak ek ödemeyi kabul edebilirler. Müteşebbis durumundaki pay sahipleri gibi, Bkz. Trumpler, s. 393.

özel sözleşmeler yapılması (Sanierungsvereinbarung) sayılabilir. Anılan sözleşmeyle alacaklılar haklarından (örneğin intifa senetleri karşılığı²⁵) kısmen veya tamamen vazgeçiyorlarsa borçların azaltılması yoluyla mali durum iyileştirilmiş olur (Claussen, s. 198; Harget, s. 139; Trumpler, s. 392).²⁶ Alacaklılar, haklarının öz kaynaklara çevrilmesini de kabul edebilirler. Aynı şey ortaklıktan alacaklı olan pay sahipleri için de mümkündür.

3- Diğer İyileştirme Tedbirleri

Bazı iyileştirme tedbirleri ne doğrudan doğruya bilançoyla, ne de ortaklığın öz kaynak yapısının güçlendirilmesiyle ilgilidir. Alacaklılarla yapılan çeşitli sözleşmelerle ortaklık likidite durumunu ve diğer alacaklıların güvencesini arttırabilir. Örneğin ortaklığın bir alacaklısıyla borcun vadesinin uzatımı (Stundung, "Umschuldung") konusunda anlaşması (Böckli, s. 902; Jäger/Weber, KO. § 207-208, N. 21)²⁷ veya vade konkordatosu bu gruba girer. Alacaklılardan bir veya birkaçının ortaklığın iflâsı durumunda diğer bütün alacaklıların hakları tam olarak ödenmeden kendi haklarını talep etmeyecekleri vaadiyle ortaklıkla yaptıkları sözleşme de (sıradan çekilme sözleşmesi, Rangrücktrittsvereinbarung) bu gruba alınabilir. Bu işlemler sonucu malvarlığı ve sermaye yapısında bir değişiklik olmadığı halde, likidite sorunu çözülebilmekte, böylece sözleşmeyi yapanlar dışındaki alacaklıların hukuki durumu iyileşmekte, ortaklık da bir nefes alarak mali durumunu iyileştirme fırsatı elde etmektedir.

Genel olarak diyebiliriz ki bu sözleşmelerin sermaye kaybı ve borca batıklığı gidermek bakımından bir rolü yoktur (Harget, s. 139, 140).

III - TTK.'nun 324. Maddesinde Öngörülen İyileştirme Tedbirleri

324. maddede, anonim ortaklığın mali durumunun bozulması hallerinden sadece sermaye kaybı ve borca batıklığa ilişkin hükümler getirilmiştir. Konuya ilişkin hükümlerin tümü emredici niteliktedirler (Bkz. Y. TD. 2.4.1970 tarih ve 1123/1347 sayılı Kararı, Karar için Bkz. Eriş, AŞ. s. 350-351; Franko, s. 416; Karayalçın, Yeniden Değerleme, s. 151-152; Kayar, s. 51; Öçal, s. 16. Teoman, s. 306; İBK. m. 725 bakımından aynı yönde, Bkz. Örn. Duss, Rangrücktritt, s. 8). Bu nedenle 324. maddede yer alan hükümlerin esas sözleşme ile değiştirilmesi kural olarak mümkün değildir (Bkz. Kayar, s. 51). Bir kere esas sözleşmeye maddede öngörülen

25 Alacaklılara intifa senedi verilebilir, Bkz. TTK. m. 402, I.

26 Ortaklığın alacaklıları çeşitli açılardan kategorilere ayrılabilir. Terminat durumları, ortaklıkla sürekli ilişki içinde olup olmamaları gibi. Bu bakımdan bazı alacaklılar için haklarından feragat fantazi gibi görünebilirse de bir kısım alacaklılar pekala fedakârlığa hazır olabilirler, Bkz. Weidmann, s.7.

27 Mali kriz durumunda bu sözleşme kriz aşılincaya kadar alacaklının hakkını talep etmekten vazgeçmesi (Stillhalteabkommen) şeklinde de yapılabilir, Bkz. Harget, s. 139.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

tedbirlerin uygulanmasını geciktirecek nitelikte hükümler konulamaz. Böyle bir düzenleme, maddeyle korunan çıkar gruplarına zarar verecek niteliktedir. Fakat maddenin uygulama alanını genişletecek nitelikte hükümlerin esas sözleşmeye konulması mümkündür. Örneğin esas sözleşmeye konulacak hükümlerle İsviçre Borçlar Kanununun 1/2 oranında sermaye kaybı için öngördüğü şekilde bir çözüm benimsenebilir (Bkz. İBK. m. 725.I).²⁸ Bu durumda kanımızca 324. madde hükümleri mutlak değil, nispi emredici niteliktedirler (Bkz. Türk. s. 98).

A - 1/2 Oranında Sermaye Kaybı Halinde

Son yıllık bilançodan esas sermayenin yarısının karşılıksız kaldığının anlaşılması durumunda yönetim kurulu derhal toplanarak durumu genel kurula bildirir (TTK. m. 324.I).

Maddede son yıllık bilançodan söz edilmesine rağmen, sermaye kaybının yıl içinde herhangi bir nedenle düzenlenen ara bilançodan da tespit edilebileceği, bu nedenle yasal ifadenin "yıllık bilanço esaslarına göre düzenlenmiş son bilanço" şeklinde anlaşılması gerektiği haklı olarak belirtilmektedir (Bkz. Arslanlı, AŞ.1, s. 96 ve dipn. 58; Böckli, s. 891; Bürgi, OR. Art. 725, N. 4, s. 705; Domaniç, AŞ. s. 538; Duss, s. 68; Erem, s. 134, dipn. 19; von Greyerz, s. 22; Funk, OR. Art. 725, N.1; Koferli, s. 82; Lanz, s. 81; Oçal, s.13; Schucany, OR. Art. 725, N.1, s. 166; Tekinalp, s. 281. Karş. Çevik, AŞ. s. 524).²⁹ Hatta özen borcunun bir gereği olarak en az 1/2 oranında sermaye kaybının varlığından şüphe edilmesi halinde gecikmeksizin bir ara bilanço düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır (Bkz. Arslanlı, AŞ. I, s. 96; Böckli, s. 892; Bürgi, OR. Art. 725, N.4.; von Greyerz, s. 22; Koferli, s. 82; Lanz, s. 81,96; Tekinalp, s. 281; Türk, s. 118; MejerLandrot, § 92, N.2, s. 715; Hirtz, s. 10).³⁰

1/2 oranında sermaye kaybı halinde genel kurulu toplantıya çağrı

28 324. maddenin (üçte iki oranında sermaye kaybına ilişkin hükümler dışında) meharızı olan İBK.nda 1991 yılında yapılan değişiklikten sonra sermaye kaybı tespit edilirken artık esas sermaye ile birlikte yasal yedek akçelerin de hesaba katılması gerekmektedir. Ayrıca İBK. m. 670 gereğince ortaklığın çıkardığı katılma intifa senetlerinin itibari değerleri toplamından oluşan katılma sermayesi de – yasa aksini öngörmedikçe esas sermaye gibi işlem görecektir. Böylece İsviçre Hukuku bakımından 1/2 oranında sermaye kaybı, öz kaynakların, esas sermaye – katılma sermayesi – yasal yedek akçeler toplamının yansına inmesini ifade etmektedir. Bu mali durumun bozulmasında daha erken bir aşama olduğundan maddenin uygulama alanı genişlemiştir.

29 Yıllık bilanço"dan söz edilmesine göre değerlendirme bakımından TTK. 457 vd. hükümleri geçerli olacaktır.

30 Çünkü, yönetim kurulu ortaklığın yönetiminden ve hesaplarından sorumlu organdır (Bkz. özellikle TTK. m. 317, 320, 325). Bu nedenle yönetim kurulu, ortaklığın mali durumundaki her türlü gelişmeyi yakından izlemek durumundadır. (Atan, s. 117; Bürgi, OR. Art. 725, N. 4; Domaniç, AŞ. s. 513; Koferli, s. 15, 82; Lanz, s. 81; Mommendey, s. 59; Pulaşlı, s. 248; Schmid, s. 37) Sermaye kaybının ciddi boyutlara ulaştığı yönünde önemli şüphe nedenleri bulunması halinde gerektiğinde bir ara bilanço düzenlemek de anılan görevlerinin zorunlu bir sonucu olarak kabul edilmelidir. Özellikle 320. maddede öngörülen özen borcu yönetim kuruluna yasada açıkça öngörülmeden yükümlülükler yükleyebilir (Bkz. Koferli, s. 15).

Karş. Kayar, yazar yönetim kurulunu gerektiğinde mali durumdaki kötüleşmeyi ortaya koymak için ara bilanço düzenlemeye zorlayan herhangi bir hükmün bulunmadığını öne sürmektedir, s. 155, dipn. 110.

yükümlülüğünün öngörülmesindeki temel amaç, pay sahiplerinin durumdan haberdar edilerek, mali durumun iyileştirilmesi tedbirlerinin uygulanmasına imkân sağlamaktır.³¹ Ayrıca genel kurulun toplantıya çağırılması sırasında durum aleniyet kazandığından mevcut ve gelecekteki pay sahiplerine ve ortaklıkla ilişki içindeki üçüncü kişilere kendi çıkarlarını korumak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve hukuki durumlarını gözden geçirmek yolu açılmaktadır.³² Bu aşamada henüz alacaklıların çıkarlarını korumaya yönelik özel tedbirler öngörülmemiştir. Ancak, 324. maddenin 1. fıkrasında 1/2 oranında sermaye kaybına ilişkin olarak öngörülen tedbir, hükmün getirilme amacına uygun kapsamda değildir. Fıkroda sadece durumun yönetim kurulunca genel kurula bildirilmesi tedbirine açıkça yer verilmiştir. Genel kurulda bir iyileştirme tedbirinin karara bağlanabilmesi için ise gündemde buna ilişkin bir madde bulunması gerekir (Bkz. TTK. m. 369,II). Bu nedenle İsviçre Hukukunda olduğu gibi (İBK. m. 725) yönetim kurulunu genel kurula mali durumun iyileştirilmesine yönelik tedbirler hakkında teklifte bulunmak ve bu hususta gündeme madde koymakla yükümlü kılan bir yasa değişikliği yapılması yerinde olacaktır. Ancak mevcut yasal düzenleme yönetim kurulunun genel kurula hiçbir teklif götürmekle yükümlü olmadığı şeklinde yorumlanamaz. Bir kere şunu vurgulamak gerekir ki, 324.I. maddesi, mali durumun iyileştirilmesi tedbirlerinin sadece genel kurulca alınmasını amaçlamamaktadır. Ortaklığın yönetim kurulu da mali durumda önemli bir dönüm noktası sayılan bu aşamada bazı yükümlülükler altına girmektedir. Bu yükümlülükler üyelerin özen borcunun (TTK. m. 320) bir gereği olarak ortaya çıkmaktadırlar. Yönetim kurulu herşeyden önce bu

31 TTK. 324.'ün ortaklık içinde mali durumun bozulması bakımından bir "alarm fonksiyonu" gördüğü, ancak maddenin yanıltıcı ifadesine rağmen en az bunun kadar önem taşıyan, bir amacın da genel kurulca mali durumun iyileştirilmesine yönelik kararlar alınmasına imkân sağlamak olduğu belirtilmektedir. Bkz. Tekinalp, s. 282; Türk, s. 114; İsviçre Öğretisinde aynı yönde Bürgi, OR. Art. 725, N.1, s. 704; Druey, s.99; Duss, s.71; Duss, Rangrücktritt, s.7; Koeflerli, s. 77; Lanz, s. 74 vd. Alman Hukukunda da § 92.I hükmünün amacı sadece pay sahiplerini haberdar etmek değil, aynı zamanda genel kurulca iyileştirme tedbirlerine yönelik kararlar alınmasına imkân sağlamak olduğu belirtilmektedir. Hüffer, § 92, N.1, s. 392; Bkz. Kupsch, s.275; Martens, s. 256-257; Mertens, AktG. § 92, N.3,10; Mejer-Landrot, § 92, N. 4, s. 717; Schürer, s. 98; Trumpler, s. 391.

32 Alman öğretisindeki baskın görüşe göre durumun ilan yoluyla bildirilmesiyle ortaklığın mali durumunun aleniyet kazanması, kamunun aydınlatılması (Publizität) amaçlanmamıştır. Aleniyet hükümde öngörülen bildirim yükümlülüğünün doğurduğu bir yan sonuçtur. Bkz. Hüffer, § 92, N.1, s. 392; Mertens, AktG. § 92, N. 10, s.263; BGH. NJW, 1979, s. 1830.; Karş. Martens, bildirim yükümlülüğünün öngörülmesiyle güdülen amacın herşeyden önce menkul değerler piyasasında ortaklığın mali durumuna aleniyet kazandırmak, böylece gelecekteki pay sahiplerinin çıkarlarını korumak olduğunu belirtmektedir, s. 271

Toplantı yapılacağı ve toplantının gündemi Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'yle (TTK. m. 37) ve esas sözleşmede öngörülen şekilde ilân edileceğine (TTK. m. 368, 369,II), ayrıca gündemde 1/2 oranında sermaye kaybına yer verileceğine göre, durumun aleniyet kazanacağına kuşku yoktur. Sorun, bu aleniyetin yasakoyucunun 324. maddeyi öngörürken güttüğü amaçlardan biri olup olmadığı noktasındadır. Kanımızca, yukarıda anılan baskın görüş eleştiriyeye açıktır. Bir kere Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesinin tümü emredici hükümlerden oluşmaktadır. Bu durumda maddenin sadece mevcut pay sahiplerini değil, örneğin menkul değerler piyasasıyla ilgilenen gelecekteki pay sahiplerinin çıkarlarını da korumayı amaçladığı söylenebilir (Bu konuda Bkz. ayrıca Türk, s. 112). Özellikle SPK.na tâbi anonim ortaklıklar bakımından önem taşıyan kamunun aydınlatılması ilkesi, bilgilerin mümkün olduğu kadar erken ve gerçekliğinden bir şey kaybetmeden en uygun zamanda açıklanması gereğine işaret etmektedir, Bkz. Uman, s. 21.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

andan itibaren zaten gözetmekle yükümlü olduğu ortaklığın mali durumunu daha fazla dikkatle izlemek zorundadır. Ayrıca yönetim kurulu, ortaklığın mali durumunu en iyi takdir etmesi gereken bir organ olarak mali durumun hangi tedbirlerle iyileştirilmesi gerektiğini takdir etmeli, bunlardan kendi görev alanına giren iyileştirme tedbirlerini bizzat devreye sokmalıdır. Yönetim kurulunun takdirine göre eğer ortaklığın mali durumunun iyileştirilmesi esas sermayenin indirilmesi veya indirimle eş zamanlı olarak artırılması gibi genel kurulun yetki alanına giren bir kararın alınmasına bağlıysa gündeme bu konuda madde konulması özen borcu başta olmak üzere kendisine yüklenen yükümlülüklerin zorunlu bir sonucu olarak kabul edilmelidir (Bu konularda Bkz. Türk, s. 142 vd.). Eğer yönetim kurulu iyileştirme tedbirleri bakımından objektif özen ölçüsünün gerekli kıldığı şekilde hareket etmemişse hukuki sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Kanımızca sermaye kaybını genel kurula bildirim yükümlülüğü yönetim kurulunun devredilemez yetkilerinden olduğundan bölünmeye veya terhise konu yapılamaz.³³ Bir kere 324. maddenin 1. fıkrasının lâfzı böyle bir yorumla elverişlidir. Hükümde durumu tespit eden yönetim kurulunun derhal bir toplantı yapmasını emretmektedir.³⁴ Bu koşul, anılan hükümde öngörülen yükümlülüğün murahasalara bırakılamayacağını (Karş. TTK. 319), tersine organ (kurul) olarak yönetim kuruluna ait olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca bu konuda bir sonuca varırken Türk Ticaret Kanunu'nun 330.II. maddesi de dikkate alınmalıdır. Kurul olarak yönetim kurulu aldığı kararlarla iradesini açıklar. Fakat yönetim kurulunun karar alması için mutlaka toplantı yapmasına gerek yoktur. İmza toplamak yoluyla karar alınması da mümkündür (TTK. m. 330.II). Kanımızca yasakoyucu, konunun öneminden dolayı bu halde yönetim kurulunca mutlaka bir toplantı yapılmasını

33 İsviçre Hukukunda baskın olan görüşe göre, sermaye kaybı halinde genel kurulu toplantıya çağrı yükümlülüğünün (İBK. m. 725.I) delegasyona konu yapılması mümkün değildir. Çünkü burada doğrudan doğruya ortaklığın geleceği sorunu gündemdedir. Konu ortaklığın üst yönetimiyle ilgilidir. Bkz. Bürgi, OR. Art. 712, N.18 vd.; Forstmoser/MejerHayoz, s. 179 vd.; Koeflerli, s. 99 vd.; Lanz, s. 94; Ayrıca von Steiger, s. 236. Hukukumuzda konuyu yakından inceleyen bazı yazarların 324. maddede öngörülen yükümlülüklerin de murahasalara bırakılabileceği fikrini savundukları anlaşılmaktadır. Bkz. Ünal, yazar TTK.nun 324 vd. maddelerinde öngörülen yükümlülüklerin murahasalara bırakılamayacağı sonucuna varmayı haklı gösterecek bir gerekçe bulunmadığını belirtmektedir, s. 79; aynı yönde İ.Arslan, s. 46 vd. özellikle s. 37, dipn. 38. Buna karşılık genel eserlerde, yönetim kurulunun 324. madde de dahil olmak üzere yasadı açıkça öngörülen görevlerini devredemeyeceği görüşü ağır basmaktadır, Bkz. Arslanlı, AŞ.II, s. 125 vd.; Çamoğlu/Poroy/Tekinalp, s.272; Çevik, AŞ. s. 623; İmregün, s. 209; Tekil, s. 258, 286.

34 Oysa İsviçre Borçlar Kanunu'nun 725. I. maddesi durumun yönetim kurulunca derhal genel kurula bildirilmesinden söz etmektedir. Türk öğretisinde çoğunluk, kaynak İBK.nun 725.I. maddesindeki ifadenin daha doğru ve mantıklı olduğu kanısındadır. Bkz. Hirsch/Tekinalp, s. 185, N. 2; İ.Arslan, s. 37, dipn. 38; Tekinalp, s. 281; Kayar, s. 153; Oçal, Mali Durumun Bozulması, s.13; Başbuğoğlu, yazar gerekçe göstermeksizin aynı sonuca varmaktadır, s. 464-465. Bu görüşü savunanlara göre yasakoyucu 324. maddenin 1. fıkrasını kaleme alırken hata sonucu kaynak yasadı ayrılmıştır. Çünkü, hükmün amacı genel kurulun tehlikeden derhal haberdar edilmesidir. Buna karşılık İmregün, anılan hükmü Türk Ticaret Kanunu'nun 330.II. maddesinin bir istisnası olarak kabul etmiştir, s. 153.

öngörmüş, yani karar metninin imzalanması suretiyle genel kurulun toplantıya çağrılmasını önlemek istemiştir.³⁵ Nitekim, öğretide çoğunluğun mehazı göstererek aksi sonuca varmalarına karşın, İsviçre Hukukunda sermaye kaybını bildirmek için genel kurul toplantıya çağrılmadan önce mutlaka bir yönetim kurulu toplantısı yapılması ve konunun müzakere edilmesi gerektiğine işaret edenler vardır.³⁶ Bu nedenle kanımızca 324. maddenin lâfzının amaca uygunluğu ortada iken yorum için mehaza başvurunun bir anlamı yoktur. Böylece 324. I. maddesindeki yükümlülüğün murahhaslara bırakılamayacağı, yönetim kurulunun bir toplantı yaparak hem iyileştirme tedbirlerini, hem de genel kurulu toplantıya çağrışı karara bağlaması gerektiği sonucuna varmış bulunuyoruz. Ayrıca vurgulamak isteriz ki, mali kriz halindeki bir ortaklığın hangi iyileştirme tedbirlerine başvurusu gerektiğini takdir etmek ve bunlardan genel kurulun görev alanına girenleri belirleyip gündeme koymak, kısaca iyileştirme planını hazırlamak ortaklığın üst yönetimiyle ilgili konulardır.³⁷ Devredilemeyen bu yetki fiilen murahhaslara bırakılsa veya yönetim kurulu toplantısına ve kararına hazırlık çalışmaları, ya da genel kurulu toplantıya çağrı kararının uygulanması görevleri bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine verilse bile üyelerin tümü için müteselsil sorumluluk devam eder.³⁸

Yönetim kurulu, durumun genel kurula bildirilmesine toplantıya katılanların çoğunluğuyla karar verir (Bkz. TTK. m. 330.I).³⁹ Kanımızca esas sözleşmeye konulacak bir hükümlerle sermaye kaybının bildirilmesini zorlaştıracak ölçüde ağırlaştırılmış nisap öngörülemez (Karş. TTK. m. 330.I). Yönetim kurulunun ihmali halinde bildirim denetçiler tarafından yapılır.

35 Bkz. Öçal, Mali Durumun Bozulması, yazar yönetim kurulunun kararlarını kural olarak toplantı yaparak verdiğini belirtmekte, 330.II hükmünü gözardı etmektedir. Yazara göre kural bu olduğuna göre bunu 324. maddede tekrarlamak anlamsızdır. Bu hüküm olmasaydı dahi zaten yönetim kurulu toplantı yapacak ve genel kurulu bu toplantıda alınan karar gereğince çağıracaktı, s.13.

36 Bkz.Örn.Böckli, s. 900; Koeflerli, yazarın ilâve ettiği gibi, sermaye kaybını tespit eden yönetim kurulu üyesi, başkandan yönetim kurulunu derhal toplantıya çağırmasını istemelidir, s. 100 vd.

37 Bkz. özellikle, Koeflerli, bu nedenle yazar, genel kurulu toplantıya çağrı karar alınmadan önce konunun yönetim kurulunda görüşülmesinin önemine işaret etmektedir, s. 100.

38 Bkz. Bürgi, OR. Art. 712, N. 25, ayrıca Bkz. Art. 714, N. 28; Koeflerli, s. 100; Tekil, AŞ. s. 138. Oysa sermaye kaybını bildirim yükümlülüğünün bölünmeye ve terhise konu olabileceği kabul edilmiş olsaydı, diğer yönetim kurulu üyeleri ancak genel gözetim görevlerinin ihlali ve murahhasların seçiminde, keza onlara talimat verilmesindeki kusurları dolayısıyla sorumlu tutulabilirlerdi. Bkz. Örn. Tekil, AŞ. s. 150151.

39 Koeflerli, s. 100. Karş. Kayar, yazar durumun genel kurula bildirilmesi emredici bir hükmün gereği olduğu için yönetim kurulunun konuyu görüşüp oylayamayacağını öne sürmektedir. s. 154. Bu görüş kabul edilemez.. Yönetim kurulu iradesini aldığı kararlarda açıklar. Bir karar yoksa yönetim kurulunun açıklanmış bir iradesi de yoktur. Kararın hangi toplantı ve karar nisaplarıyla alınacağı ise TTK.330.I.'de gösterilmiştir.

B 2/3 Oranında Sermaye Kaybı Halinde

123

İsviçre ve Alman hukuklarından farklı olarak hukukumuzda 2/3 oranında sermaye kaybı için özel tedbirler öngörülmüştür. Bu düzenleme Eski Ticaret Kanunu'ndan aktarılmıştır. Sermayenin 2/3 oranında kaybı aktiflerin satış fiyatları esas alınarak düzenlenen bir ara bilançosundan tespit edilir. 324. maddede bu bilançonun „aciz hali emareleri" üzerine düzenleneceği belirtilmişse de (f.2, c.1), burada aslında borca batıklık şüphesi kastedilmiştir (Bkz. Türk, s. 241 vd.)⁴⁰ Fakat 324. madde 2/3 oranında sermaye kaybının da aynı bilançodan tespit edileceğini öngördüğünden bu düzeyde bir sermaye kaybı şüphesi de yeterli sayılmalıdır. Bununla birlikte borca batıklık şüphesi ile ileri derecede sermaye kaybı şüphesini birbirinden ayırmak güç olduğundan ara bilanço düzenleme nedenini "ortaklığın borca batıklığa doğru sürüklendiği" şüphesi biçiminde formüle etmek mümkündür (Türk, s. 154 vd.).

Bunun üzerine düzenlenen ara bilançoda ortaklığın tasfiyesi varsayımıyla aktifler tahmini satış fiyatlarına göre değerlendirilir. Bu arada işletmenin toptan veya kısım kısım, ya da dağıtılarak tek tek malvarlığı konuları itibarıyla satışı ihtimalleri göz önüne alınır. Borçlar ödenmesi tahmin edilen miktar üzerinden değerlendirilir. Çekişmeli ve miktarı belli olmayan borçlar için karşılık ayrılır. Bu bilançoda öz kaynak kalemleri ayrı ayrı gösterilmez.

Durumun tespiti üzerine genel kurul ya sermayenin tamamlanmasına ya da kalan sermayeyle yetinmeye karar verir. Aksi takdirde ortaklık infisah eder (TTK. m. 324.II, c.2, m. 434, I, N.3). Ayrıca 436. maddede ortaklık alacaklılarına fesih davası açma hakkı tanınmıştır.

2/3 oranında sermaye kaybı halinde de ilk başta gelen amaç, mali durumun iyileştirilmesi tedbirlerinin alınmasını sağlamaktır. Hatta mali durumun iyileştirilmesi için alınacak tedbirler yasada açıkça belirlenmiştir (TTK. m. 324.II, c.2). Aslında bu hükümlerle mali durumun iyileştirilmesi tedbirleri bakımından bir sınırlandırma getirilmek istenmemiştir. Sadece mali durumun iyileştirilmesi tedbirlerinin asgari muhtevası emredici bir biçimde, fakat alternatif olarak belirlenmiştir. Yasaya göre genel kurul ya sermayenin tamamlanmasına, ya da kalan sermaye ile yetinmeye karar vermek zorundadır. Alternatif olarak öngörülen kararlar (tedbirler) için seçilen terimler yeterli açıklıktan uzaktır. Bu nedenle öğretide ve yargı kararlarında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Hâkim görüşe göre,

40 Çünkü yasakoyucunun amacı 2/3 oranında sermaye kaybına ve borca batıklığa hukuki sonuçlar bağlamak, bu nedenle sermaye kaybı veya borca batıklığı tespit etmektir. Bunlar ise aciz halinden farklıdır. Bkz. yuk. I.A.3. Böyle bir durumda aciz hali belirtilerinden yola çıkarak borca batıklığı tespiti çalışmak bir çelişkiyi ifade eder. İnceleme sonunda maddede anılan bilanço bu iş için elverişli olmamakla birlikte aciz halinin varlığı tespit edilse dahi 324. maddede buna bağlanmış bir hukuki sonuç yoktur.

kalan sermaye ile yetinme kararı, TTK. m. 397.II anlamında basitleştirilmiş esas sermaye indirim kararıdır (Y. TD. 2. 4. 1970 tarih ve 114/1348, Karar için Bkz. Domaniç, AŞ. s. 541 vd.; Arslanlı, AŞ. I, s. 97, IV-V, s. 174.; Çevik, AŞ. s. 441; Domaniç, AŞ. s. 539; Erem, s. 134, dipn.22; Hirsch/Tekinalp, s. 185, N. 8; İmregün, , s. 459 vd, 463; Karayalçın, Yeniden Değerleme, s. 151; Kayar, s. 194; Pulaşlı, s. 468; Tekil, , s. 247; Tekinalp/ Poroy/ Çamoğlu, s. 720; Türk, s. 162 vd.). Bunun için zaten yönetim kurulunu alacaklıları davet ve haklarını ödeme veya temin etme yükümlülüğünden kurtaran özel bir esas sermaye indirimi türü öngörülmüştür (TTK. m.397.II). Sermaye kaybını gidermek amacını güden böyle bir özel hüküm varken yetinme kararını mevcut dengesizliğin olduğu gibi bırakılması kararı şeklinde yorumlamak mümkün değildir.⁴¹ Bu her şeyden önce 324. maddenin mali durumun iyileştirilmesi amacıyla bağdaşmaz. Yukarıda belirttiğimiz gibi, basitleştirilmiş esas sermaye indirimi mali durumun iyileştirilmesini sağlayan bilançosal nitelikte bir iyileştirilme tedbiri olarak kabul edilmektedir.

Yasanın öngördüğü diğer alternatif olan sermayenin tamamlanması kararı ise, öz kaynaklarla esas sermaye arasındaki dengesizliği esas sermaye lehine gidermeye yönelik tedbirleri devreye sokar. Yani öz kaynaklar genel kurul kararına dayanılarak esas sermaye düzeyine çıkarılır. Böylece sermaye tamamlanmış olur. Bu öz kaynakları artıran (reel) bir iyileştirme tedbidir (Bkz. yuk.II,B,2). Öngörülen alternatif kararların niteliği göstermektedir ki, yasakoyucu mali durumun iyileştirilmesi tedbirleriyle bozulan öz kaynaklar esas sermaye dengesini yeniden kurmayı, sermaye kaybını tamamen gidererek ortaklığı yeniden kârlı ve verimli hale getirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle Yargıtay'ın ve öğretide çoğunluğun haklı olarak belirttiği gibi, sermayenin tamamlanması kararı esas sermayenin artırılması kararı demek değildir.⁴² O halde sermaye, ya aynı genel kurul kararı gereğince esas sermayenin eş zamanlı olarak indirilip artırılmasıyla (TTK. m. 396.I, c.1), ya da pay sahiplerinin taahhütlerinin artırılmasıyla tamamlanabilir. Şüphesiz önce basitleştirilmiş sermaye indirimi yoluyla esas sermaye indirilip, daha sonra esas sermaye artırımı yoluna da gidilebilir.⁴³

Sermayenin eş zamanlı olarak indirim ve artırımı esas sözleşme değişikliğini

41 Azınlıkta kalan bir görüşe göre ise, kalan üçte bir sermaye ile yetinme kararı esas sermaye indirimi biçiminde yorumlanamaz. Bkz. Öçal, s. 14-15 ve sonn. 54.

42 Çünkü sadece esas sermayenin artırılmasıyla hiçbir zaman bu denge tam olarak kurulamaz. 324. madde hükümleri alacaklıları da koruyan emredici hükümlerden oluştuğundan alınan esas sermaye artırımı kararı geçersiz sayılmalıdır. Bu konuda Bkz. Y.TD. 2.4.1970 tarih ve 1123/1347 sayılı Kararı, Karar için Bkz. Domaniç, AŞ. s. 541 vd, Eriş, AŞ. s. 250-251; Erem, s. 134; Hirsch/Tekinalp, s. 185, N. 8; Karayalçın, Yeniden Değerleme, s. 151-152; Kayar, s. 157, 185; Moroğlu, s. 77; Öçal, s. 14, ayrıca Bkz. sonn. 53; Tekil, s. 195, 247; 430; Tekil, AŞ. s. 249; Tekinalp/Poroy/ Çamoğlu, s. 599-600; Türk, s. 166 vd.; Teoman, , s. 306;Azınlıkta kalan bir görüşe göre, sermayenin tamamlanmasından kasit esas sermaye artırımıdır. En azından esas sermaye artırımı sermayenin tamamlanması yollarından biridir. Bkz. Domaniç, AŞ. s. 539 vd.; Doğanay, s. 842; Çevik, AŞ. s. 441. Bu görüş kabul edildiği takdirde bilançonun zarar kaleminden tam olarak arındırılması, başka bir deyişle öz kaynaklar esas sermaye dengeliğinin sağlanması, sermayenin tamamlanması işleminin bir unsuru olmaktan çıkarılmaktadır. Zararın kısmen bilançodan silinmesi ve sermaye kaybının 2/3 oranının altına çekilmesi yeterli görülmektedir. Böyle bir durumda iş yılı kârı kalan bilanço zararını gidermedikçe pay sahiplerine kâr payı dağıtılamaz.

43 Ancak bu durumda esas sermaye TTK.nun 272. maddesinde öngörülen asgari sınırın altına indirilemez. Bkz. TTK. m. 396.IV.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

gerektirmemekle birlikte (TTK. m. 396.I.c.1, ayrıca Bkz. Arslanlı, AŞ.İ, s. 97; Guhl, s. 65; Guhk/Merz/Kummer, s. 679; Forstmoser, s. 624; İmregün, s. 465), eğer pay sahipleri ek ödemede bulunmayı düşünmüyorsa yeni hisse senetleri ihracı için mevcut payların nominal değerleri toplamını indirmek zorunlu hale gelecek, sonuçta payların sayısı ve/veya nominal değerleri bakımından gene de bir esas sözleşme değişikliği kaçınılmaz olacaktır (Böckli, s. 225). Ancak her halükârda bu yöntem tek başına sermaye indirimi veya artırımına kıyasla daha basittir. Bu yöntemde de –basitleştirilmiş sermaye indiriminde olduğu gibi sermaye indirimi işlemleri bakımından alacaklıları davete gerek yoktur (Bkz. Arslanlı, AŞ. I, s. 119; Böckli, s. 226; Erem, s. 149; İmregün, s. 465; Mommendey, s. 89; Çevik, AŞ. s. 421). Üstelik bu halde mahkemece atanacak bilirkişilerin olumlu raporlarını almak da şart değildir.⁴⁴

2/3 oranında sermaye kaybı halinde bilançonun sermaye kaybından tamamen arındırılması amaçlandığına göre, aktiflerin satış fiyatlarına göre belirlenen (gerçek) öz kaynaklar miktarı sermayenin indirimi ve tamamlanmasına esas oluşturamaz. Aksi takdirde yıllık bilançoda arzu edilen denklik sağlanamaz (Bkz. Türk, s. 169 vd.). Özellikle kendiliğinden oluşan gizli yedek akçeler dolayısıyla yıllık bilançoda görülenden daha yüksek olan bu öz sermayenin yıllık bilançoya yansıtılması için ayrıca yeniden değerlendirilmesi, ya da defeter değerleri düşük düzeyde kalan malvarlığı konularının satılması gerekir. Böyle olmasına rağmen 2/3 oranında sermaye kaybının tespiti bakımından aktiflerin satış fiyatları esas alınmıştır. 324. maddede alacaklılara duruma müdahale (fesih davası açma hakkı) tanındığına göre, yasakoyucu her halde böyle bir müdahale bakımından alacaklıların hukuki durumunun gerçekten tehlikede olması şartını aramıştır. Ortaklığın gizli yedek akçeleri dolayısıyla aktiflerin satış fiyatları üzerinden düzenlenen bilançoda sermaye kaybı ile dahi karşılaşılabilir. Bu durumda sadece yıllık bilançonun 2/3 oranında sermaye kaybı göstermesi alacaklılara fesih davası açma hakkı verecek derecede tehlikeli görülmemiştir. Ancak belirtelim ki, durumun tespiti bakımından aktiflerin satış fiyatlarının, sermaye indirimi ve tamamlanması bakımından yıllık bilançonun değerlendirilmesi esas alınması yadırgatıcıdır.

Bu aşamada sermaye kaybının derecesi daha yüksek olduğundan alacaklıların çıkarlarının korunması amacını güden birtakım tedbirlerin alınması da öngörülmüştür. Bu tedbirlerin devreye girmesi büyük ölçüde ortaklık organlarının, özellikle yönetim kurulu ve genel kurulun mali durumun iyileştirilmesi yönünde

44 Öğretideki baskın görüş bu olduğu halde (Arslanlı, AŞ. I, s. 120; Böckli, s. 225, 226; Forstmoser, s. 626; Guhl, s. 65; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, s. 677; Türk, s. 193 vd.; Weidmann, s. 5; Pulaşlı, s. 474; Çevik, AŞ. s. 421) İmregün, bu işlemlerde önce esas sermaye indirimine, daha sonra artırılmasına ilişkin hükümlerin işlemin mahiyetine uyduğu ölçüde uygulanması gerektiğini belirttikten sonra sermaye indirimindeki bilirkişi raporu alınması zorunluluğunun burada da geçerli olduğunu belirtmektedir, s. 465. Oysa çoğunluk görüşü esas sermaye indiriminde alacaklıların korunmasına yönelik hükümlerin bu yöntemde olduğu gibi uygulanamayacağı kanısındadır.

adım atıp atmamasına bağlıdır. Eğer yönetim kurulu, en az 2/3 oranında sermaye kaybının varlığına rağmen, ileri derecede sermaye kaybı veya borca batıklık şüphesini doğuran belirtileri objektif özen ölçüsünün gerekli kıldığı şekilde takdir etmez ve ara bilanço düzenlemezse veya ara bilançoyla durum sabit olmasına rağmen genel kurulu özel gündemle toplantıya çağırılmazsa alacaklılar fesih davası açabilirler (TTK. m. 436). Bu halde konu genel kurulun önüne getirilmediği için ortaklığın 324.II maddesi gereğince infisah etmesi mümkün değildir. Ortaklık mahkemenin fesih kararının kesinleşmesiyle sona erer. Yönetim kurulunun ihmali alacaklıların fesih davası ile yaptırıma bağlanırken güdülen amaç da aslında mali durumun iyileştirilmesi tedbirlerinin bir an önce devreye sokulmasını sağlamaktır. Yönetim kurulu fesihden kurtulmak için alacaklılara teminat vermektense 324. madde gereğince genel kurulu özel gündemle toplantıya çağırılmayı tercih edecektir. 436. madde kapsamında alacaklıların korunması bakımından teminat verilmesi ikinci derecede öneme sahiptir. Yasakoyucu 2/3 sermaye kaybı halinde ilke olarak mali durumun iyileştirilmesi yoluyla alacaklıları korumaya çalışmıştır (Bkz. Türk, s. 203 vd.). Bu nedenle ve anılan indirim türünde yasakoyucu esasen alacaklılara bir itiraz hakkı tanımadığına göre öğretilerdeki baskın görüşün aksine genel kurul sermaye indirimi alternatifini seçtiği takdirde alacaklıların fesih davası açamayacakları kanısındayız (Bkz. Türk, s. 203; aynı fikirde Kayar, s. 197 vd.). 397. maddenin 2. fıkrası sermaye kaybının bilançodan atılması amacını güden esas sermaye indiriminde alacaklılara bir itiraz hakkı tanınamışken 324. maddede öngörülen durumda aksi sonuca varmayı haklı gösterecek bir neden yoktur. Eğer bu yolla malvarlığı yapısını istikrara kavuşturmak isteyen bir ortaklık alacaklılara teminat göstermek zorunda bırakılırsa indirim kararı amacına ulaşamayacaktır. Ayrıca esas sermaye indirimi sonucu sermaye kaybı giderildiğine göre, alacaklıların bu halde fesih davası açabileceklerini kabul etmek 436. maddenin lâfzına da aykırı düşer. Alacaklıları korumak amacıyla Alman Hukukunda olduğu gibi, sermayesini indirmiş olan ortaklık hakkında kâr payı dağıtımını sınırlamaları getirilmesi önerilebilirse de⁴⁵ bu konuda da fazla ileri gidilmemesi gerekir. Yoksa esas sermaye indirimi yoluyla mali durumun iyileştirilmesi gene mümkün olmaz.

2/3 oranında sermaye kaybı halinde hangi tür tedbirlerin ağırlık kazanacağı bakımından genel kurulun tutumu da önem taşımaktadır. Eğer genel kurul yönetim kurulunun çağırısına rağmen toplanmazsa sermaye kaybına ilişkin düzenlemenin asıl amacının mali durumun iyileştirilmesi olduğu göz önünde bulundurularak 324.

45 Gerçekten APOK. § 233'te alacaklıları bu bakımdan korumak için daha etkili tedbirler öngörülmüştür. § 233'e göre esas sermaye basitleştirilmiş usulle indirildikten sonra sermaye yedekele ve yasal yedekek indirilen esas sermayenin % 10' una ulaşınca kadar kâr payı dağıtılamaz (f.1). İndirimden itibaren 2 yıl geçmedikçe esas sermayenin %4' ünü aşan oranda kâr payı dağıtılamaz (f.2)

46 Aksi görüş, bu durumda ortaklığın 324.II. maddesi gereğince infisah edeceği kanısındadır, Bkz. İmregün, s. 471; Tekinalp/Poroy/Çamoğlu, Tekinalp'e göre genel kurulun makul bir süre içinde toplanıp yasadaki öngörülen kararlardan birini alması gerekir. Aksi takdirde ortaklık infisah eder, s. 720. Aynı yönde Pulaşlı, s. 498. Böylece anılan yazarlar genel kurulun toplantıya çağırılıp çağırılmadığı, gündemde bir madde bulunup bulunmadığı üzerinde durmaksızın 324. maddedeki yükümlülüğü bir bütün olarak ortaklığa yüklemek eğilimine girmektedirler. Oysa konu genel kurulun önüne getirilmeden infisah yaptırımını uygulamak 324. maddenin ne lâfzına, ne de amacına uygundur.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

madde gereğince infisah değil, 435. madde gereğince fesih yaptırımının uygulanacağını kabul etmek gerekir (Bkz. Arslanlı, AŞ. IV-V, s.173; Çevik, AŞ. s. 1097; Öçal, s. 14-15; Türk, s. 211).⁴⁶ Bu sayede ortaklık hemen sona ermeyecek mahkemece verilen süre içinde genel kurulunu toplayarak yasanın öngördüğü iyileştirme tedbirlerinden biri hakkında karar alınmasını sağlayabilecektir. Buna karşılık genel kurul çağrı üzerine toplanmış olmasına rağmen yasada alternatif olarak öngörülen kararlardan birini almazsa, genel kurulun bu ihmali ortaklığın infisah etmesi sonucunu doğurur (TTK. m. 324.II, c.2). Bu yaptırımla birlikte artık alacaklıların çıkarının ön plana alındığı anlaşılmaktadır. Çünkü ortaklığın hem yönetim kurulu, hem de genel kurul bu derece önemli boyuttaki bir sermaye kaybı karşısında mali durumun iyileştirilmesine yönelik tedbirlerin hayata geçirilmesini sağlayacak adımları atmamışlardır.

C - Borca Batıklık Halinde

1 - Kural : İflâsın Açılması

Borca batıklık şüphesi üzerine aktiflerin satış fiyatları esas alınarak düzenlenen bilançodan ortaklığın borca batık olduğu anlaşılırsa yönetim kurulu durumu derhal mahkemeye bildirir (TTK. m. 324, f.2, c.3). Mahkeme kural olarak iflâsa hükmeder (TTK. m. 324, f.2, c. 4). Ancak yönetim kurulunun veya alacaklılardan birinin istemi üzerine iflâs kararını erteleyebilir (TTK. m. 324, f.2, c.5). Erteleme kararı veren mahkeme envanter tanzimi ve yediemin tayini gibi malvarlığı korunmaya yönelik tedbirleri alır (TTK. m. 324, f.2, c.6).

Bir sermaye ortaklığı borca batık hale girer girmez, hatta olması gereken hukuk bakımından borçlar malvarlığına eşit düzeye ulaştığı anda (Harneit, s. 10) iflâs hukukunun devreye girmesi alacaklıların çıkarlarının korunması yönünden zorunludur (Bkz. Bürgi, OR. Art.. 725, N.2, s.; Dubach, s. 149; Duss, s. 49,71,80;; Funk, OR. Art. 725, N.2; Giroud, s.55; Hefehrmehl, AktG. § 92, N. 1, s. 260; Kupsch, s. 275; Kuru, Sermaye, s. 623; Lanz, s.107; Koeflerli, s. 148; Tekinalp, s. 279; BGE. 116, II, 324). Çünkü anılan ortaklıklarda ortakların kişisel sorumlulukları bulunmamakta, alacaklıların yegane güvencesini ortaklık malvarlığı oluşturmaktadır. Bu özel iflâs nedeni sayesinde ortaklık aciz haline düşmeden, ödemelerini tatil etmeden önce iflâs yolu açılmış olur (Bkz. yuk. I.A,2). Böylece borca batık haldeki bir ortaklığın borçlanmaya devam ederek ve zarar ederek malvarlığını daha fazla eritmesi önlenir. Belirtilen nedenlerle yasakoyucu hem ortaklığı mahkemeye borca batıklığı bildirmekle yükümlü kılmış (TTK. m. 324.II, c.3), hem de alacaklılara haklarının muaccel olup olmadığı önem taşımaksızın ortaklığın doğrudan doğruya iflâsını isteme yetkisi vermiştir (İİK. m. 179).

Borca batıklık, bu durumdan şüphelenilmesi üzerine aktiflerin satış fiyatları esas

alınarak düzenlenen bir ara bilançodan tespit edilir (Bkz. yuk.III,B, s. 24). Öz kaynaklar darlığı (Unterkapitalisierung) ve borçlanma derecesinin yüksekliği, malvarlığı yapısını derinden etkileyen olağanüstü olaylar borca batıklık şüphesi doğuran belirtilerdir (Bkz. Fischer, s. 10; Giroud, s. 89; Gürke, s. 45 vd.; Helbling, s. 87; Lanz, s. 131; Weidmann, s. 2). Ayrıca yıllık bilanço esaslarına tabi bir bilançonun borca batıklık göstermesi de önemli bir borca batıklık belirtisi olarak kabul edilmektedir (Arslanlı, IV-V, s. 172; Öçal, s. 14, Helbling, s. 87; Giroud, s. 88; Herold, s. 146; Lanz, s. 136; Schmid, s. 37, 39).⁴⁷

Bildirim yükümlülüğünün doğması için kavramsal bir zorunluluk olarak ortaklığın borçlarının bir tek birim dahi olsa malvarlığını aşması gerekir. Ortaklığın borca batıklığı mahkemeye bildirmesi iflâs istemi değildir. İflâsın açılması kanunun bildirime bağladığı bir sonuçtur.⁴⁸ Mahkeme yasa gereği iflâsa hükmeder.

Borca batıklık bildirimi üzerine yapılan yargılama çekişmesiz yargıya dahildir (Bkz. İmregün, s. 474. Atalay, s. 91,94,; Pekcanitez, s.54). Bütün çekişmesiz yargı işlerinde olduğu gibi burada da kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanır. ortaklığın borca batık olup olmadığını bütün delillere başvurarak tespit eder.

2- Borca Batık Durumdaki Ortaklığın Mali Durumunun İyileştirilmesi

Borca batıklık halinde alacaklıların çıkarının korunması temel kural olmakla birlikte 324. maddeye egemen olan mali durumun iyileştirilmesi fikri bu aşamada tamamen göz ardı edilmiş değildir. Yönetim kurulu veya bir alacaklının talebi üzerine⁴⁹ mahkeme mali durumun iyileştirilmesini mümkün görürse iflâsın ertelenmesine karar verebilir (TTK. m. 324.II, c.5).

Yasa hükmünden anlaşılacağı gibi, iflâsın açılması kural, ertelenmesi istisnadır. Yargıç kendiliğinden iflâsın ertelenmesine karar veremez (Bkz., Böckli, s. 917; Bürgi, OR. Art., 725, N. 19; Dubach, s. 153; Eriş, AŞ., s. 249; Franko, s. 426; Giroud, s. 108; İmregün, s. 472; Koferli, s. 161; Kuru, Sermaye, s. 626; Lanz, s. 161; Öçal, s. 16; Pekcanitez, s. 49; Schech, 12; Üstündağ, s. 18, Karşı görüş, Domaniç, s. 548.).

Erteleme kararı iflâsın açılmasını geçici bir süre durdurmakta, bu sayede borca batık durumdaki ortaklığa son bir fırsat olarak erteleme süresi boyunca iflâsın ağır

47 Ancak ortaklığın önemli miktarda gizli yedek akçeleri varsa gerçekte borca batıklık tehlikesinin mevcut olmadığı söylenebilir. (Koferli, s. 149; Schmid, s. 37). Öğretide ayrıca ortaklığın işletme konusuna uygun olarak işletme faaliyetini sürdürebilmesi için gerekli olan esaslı unsurlardan yoksun kalması, örneğin üretim lisanslarının yitirilmesi, çeşitli nedenlerle bir sektördeki hammadde kaynaklarının tükenmesi (Koferli, s.149), ortaklığın mali durumu zaten kötü iken, birdenbire önemli boyuttaki zarar edilmesi (Ochsner, s. 38) gibi durumlar da borca batıklık belirtileri arasında sayılmaktadır.

48 Bu nedenle borca batıklık bildirimini bir hukuki işlem benzeri, tasavvur açıklaması olarak ifade edilmektedir, Bkz. Bürgi, OR. Art. 725, N. 15;; Schmid, s. 41.

49 Maddede erteleme isteminin ne zamana kadar yapılabileceği konusunda bir açıklık yoktur. Mahkeme borca batıklık bildirimini üzerine basit yargılama usulü uygulayacağından ve yargılama çekişmesiz yargı kapsamına girdiğinden erteleme talebinin ilk duruşma sırasında veya daha sonra yapılması mümkündür, Bkz., Bürgi, OR. Art. 725, N. 16; Eriş, AŞ., s. 250.

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

sonuçlarından kurtulması ve mali durumunu iyileştirmesi için zaman tanınmaktadır (Bkz., Bürgi, OR. Art. 725, N. 18; Herold, s. 145; Kuru, Sermaye, s. 628; Kuru, İflâs, s. 136; Lanz, s. 160; Schmid, s. 45-46; Üstündağ, s. 18; BGE., 101, III, 106).

İflâsın ertelenmesine karar verilebilmesi için öncelikle ortaklığın borca batık halde bulunması gerekir (Bürgi, OR. Art. 725, N. 10, 22; Dubach, s. 154; Eriş, AŞ. s. 250; Giroud, s. 112; Herold, s. 146; Kayar, s. 242; Koeflerli, s. 163; Pekcanitez, s. 52; Schech, s. 25; Schmid, s. 47). Ayrıca en geç erteleme istemiyle birlikte borca batıklık bildirimının de yapılması gerekir (Bkz., Dubach, s. 153; Fritzsche/Bohner, s.102, dipn.65'in devamı; Giroud, s. 110; Herold s. 146; Koeflerli, s. 161; Schech, s. 16; Schmid, s. 42, 47; BGE.,99 Ia 16). Ortaklık borca batık değilken, başka bir nedenle açılan iflâs davasında veya borçlunun aciz hali dolayısıyla iflâsını istemesi halinde mahkemece iflâsın ertelenmesine karar verilmesi mümkün değildir (Bkz., Dchmid, s. 42; Pekcanitez, s. 52).⁵⁰ Fakat öğretilerde çoğunluğun haklı olarak belirttiği gibi, ortaklık zaten borca batık haldeyse yönetim kurulu alacaklı tarafından herhangi bir nedenle iflâs davası açılması halinde dahi borca batıklığı bildirerek mahkemeden iflâsın ertelenmesini isteyebilir (Bkz., Atalay, s. 107; Eriş, s. 250; Franko, s. 427; Pekcanitez, s. 51 vd.; Üstündağ, s. 18,19; Baumann, s. 127; Fritzsche/Bohner, s. 101, dipn. 65; Dubach, s. 153; Giroud, s. 124 vd; Herold, s. 146; Schmid, s. 50 vd.; Karşı görüş, Schech, s. 18; Schucany, OR. Art. 725, N. 5).

Ayrıca 324. maddede açıkça belirtildiği gibi, erteleme kararı verilebilmesi için ortaklığın mali durumunun iyileştirilmesi imkânının varlığı şarttır (f.2, c.5).⁵¹

Mali durumun iyileştirilmesi imkânı çeşitli somut vakıalara dayanılarak tespit edilir. Belirsiz (muğlak) nitelikteki emareler erteleme kararı verilmesi için yeterli değildir (Bkz., Giroud, s. 120; Koeflerli, s. 164). Bununla birlikte mali durumun iyileştirilmesi imkânının kesin olarak ispatı söz konusu edilemez. Çünkü burada maddi bir vakıa değil bir ihtimalin incelenmesi söz konusudur. Yargıcın mali durumun iyileşebileceğini gösteren somut vakıalarla ikna edilmesi, iyileştirmenin kuvvetle muhtemel olduğuna inandırılması yeterlidir (Bkz., özellikle BGE., 99, II,

50 Uygulamada anonim ortaklıkların borca batık durumda olmadıkları halde iflâsın ertelenmesi istemiyle mahkemelere başvurdukları anlaşılmaktadır. Özellikle alacaklılara yönelik olarak, icra takiplerinin geçici olarak durdurulması gibi bazı koruma tedbirlerinin alınması beklentisi bu tür başvurulara yol açmaktadır. Yargıtay da haklı olarak bu istemlerin reddi gerektiğini belirtmektedir. Y. 11.HD.'nin 5.3. 1986 T. 838/1173; Y. 11.HD. 23.12.1991 T. 6209/6770, Kararlar için Bkz., Eriş, AŞ. s. 252.

51 Bir görüşe göre, buradaki iyileştirme, mutlaka borca batıklığın giderilmesi, böylece alacaklıların yüzde yüz oranında tatmininin sağlanması anlamına gelmez. Amaç, malvarlığı durumunun ve likiditesinin borca batıklık bildiriminden yapıldığı ana oranla daha iyi bir düzeye getirilmesidir (Bürgi, OR. Art. 725, N.22; Funk, OR. Art., 725, N.4; Herold, s. 147; Schech, s. 27). Baskın görüşe göre ise erteleme kararı verilirken gözönünde bulundurulacak iyileştirme kavramı bundan ibaret değildir. Amaç, ortaklığın bir tüzelkişi olarak varlığını sürdürmesinin sağlanması, bunun için de kârlılığa (rantabiliteye) yeniden kavuşturularak işletmesini sürdüreceği ve kâr edecek bir düzeye getirilmesidir (Bkz., Koeflerli, s. 164; Giroud, s. 118 vd.; Pekcanitez, s. 52-53; Schmid, s. 49; BGE., 76, I, 167).

289; Koeflerli, s. 166).⁵²

İflâsın ertelenmesi kararı bir nihai karar olmayıp, ara karardır (Bkz., Franko, s. 426; Domaniç, s. 548).⁵³ Yargıç erteleme kararı vermekle iflâsın açılması erteleme süresi boyunca geri bırakılmış olur. Ortaklık bu süre içinde iyileştirme tedbirlerini uygular. Yasada iflâsın ne kadar süre için erteleneceği konusunda bir açıklık yoktur. Azami bir erteleme süresi öngörülmemiştir. Konu yargıcın takdir alanına girmektedir (Dubach, s. 185; Fritzsche/Bohner, s. 102; Kuru, Sermaye, s. 628; Kuru, İcra ve iflâs, III, s. 2811; Franko, s. 427; Lanz, s. 165).

Erteleme kararının en önemli sonucu infisahın ve iflâs yolu ile tasfiyenin önlenmesidir. Öğretide giderek yaygınlaşan görüşe göre, erteleme kararının niteliği gereği ve konkordatoya kıyasen bu kararla birlikte icra takipleri kendiliğinden durur⁵³ (Bkz., Atalay, s. 134 vd; Böckli, s. 918; Giroud, s. 136,139; Koeflerli, s. 174; Schmid, s. 61 vd; BGE., 101, III, 106). Kanımızca da ertelemenin niteliği böyle bir sonuca varmayı haklı kılmaktadır. Aksi takdirde mali durumun iyileştirilmesi (çok somut ve kesin başarı vaad eden iyileştirme tedbirlerinin uygulanabilme şansı bulunmadıkça) neredeyse imkânsızlaşır.

İcra takiplerin kendiliğinden durmasına paralel olarak erteleme süresi içinde zamanasını ve hak düşürücü sürelerin duracağı açıktır (Bkz., Atalay, s. 136; Dubach, s. 182; Giroud, s. 139-140; Koeflerli, s. 175; Lanz, s. 166; Schmid, s. 62).

Mahkeme erteleme kararı verirken ortaklığın malvarlığının korunmasına yönelik tedbirleri alır (TTK., m. 324.II, c.6). 324. maddede malvarlığını koruma tedbirlerinden sadece ikisi açık olarak belirtilmiştir (f.2, c.6). Envanter tanzimi ve yediemin tayini. Maddede anılan tedbirlerin sınırlı sayı (Numerus Clausus) ilkesine tabi olmadığı, kullanılan „gibi" sözcüğünden anlaşılmaktadır. Ortaklık organlarının yetkilerinin kısıtlanması, gerektiği takdirde ortaklığın işletme faaliyetinin durdurulması, ortaklığın gayrimenkulleri üzerine tedbir konulması alınabilecek tedbirler arasındadır. 324. maddede açıkça öngörülen tedbirlerden biri de kayyım atanmasıdır (f.2, c.6). Gerçi maddede „yediemin tayini"nden söz edilmektedir. Ancak öğretilde ve yargı kararlarında haklı olarak belirtildiği gibi, yediemin

52 Erteleme kararının temyiz edilemeyeceği tartışma konusu olmuştur. Bir görüşe göre, mahkemenin verdiği erteleme karar nihai olmadığından temyiz edilemez. Bu karar bir tedbir karar niteliğindedir, Bkz., Berkin, s. 171; Domaniç, AŞ., s. 548; Franko, s. 425-426. Oysa Yargıtay ve öğretide çoğunluk erteleme kararının temyiz edilebileceği kanısındadır, Bkz., Y. 11. HD. 1.10.1979 tarih ve 4108/4306 sayılı Kararı, YKD.1980/7, s. 103; Atalay, s. 141; Başbuğoğlu, s.465; İmregün, s. 474; Kuru, İcra ve iflâs, III, s. 28092810; Kuru, Sermaye, s. 627; Pekcantez, s. 58. İsviçre Hukukunda aynı yönde Baumann, s. 139; Bürgi, OR. Art. 725, N. 17; Dubach, s. 187; Giroud, s. 151; Schmid, s. 59. Karar ilân edilmişse temyiz süresi ilân tarihinden, ilân edilmemişse temyiz edenin erteleme kararını öğrendiği tarihten itibaren başlar. Bkz., Dubach, s. 187; Giroud, s. 151; Schmid, s. 59.

53 Karşı görüşten olan yazarlar genellikle bunun için bir tedbir karar alınması gerektiğini belirtmektedirler, Bkz., Arslanlı, AŞ., I, s. 99; Berkin, s. 173; Bürgi, OR. Art. 725, N.23; Franko, s. 430; Fritzsche/Bohner, s. 101; Jäger, SchKG., 192, N.2; Herold, s. 147; Kuru, Sermaye, s. 630; Kuru, iflâs, s. 137; Karş., Pekcantez, s. 56 vd.; Schech, s. 32; Schucany OR. Art., 725, N.5. İmregün, s. 472-473;

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

sözcüğü ile kastedilen gerçekte „kayım"dır (Bkz., Y.11. HD 10.5.1983 T. ,2321/2462, Karar için Bkz., Eriş, TTK., I, s.938-939.Berkin, s. 173; Kuru, Sermaye, s. 629; Franko, s. 428; Domanıç, AŞ., s. 547-548; Pekcanitez, s.56, dipn. 116). Kayyım, mahkemece atanmakla tıpkı konkordato komiseri gibi alacaklılarla borçlu arasındaki çıkar dengesini kurmakla görevlendirilmiş resmi bir organ statüsüne kavuşur (Bkz., Bürgi, OR. Art. 725, N. 31; Funk, OR. Art. 725, N.4; Jaeger, SchKG. 192, N.2; Giroud, s.129 vd; Herold, s. 149; Koeflerli, s. 170; Schech, s. 78; Schmid, s. 56). 324. maddede kayyımın ne tür yetkiler verileceği hususu düzenlenmemiştir. Mahkeme, ortaklığın işlerine atayacağı kayyım nezaretinde devam etmesine karar verebilir (Bkz., Kuru, İcra ve iflâs, III, s. 2815)⁵⁴ Mahkeme somut olayın şartlarına göre kayyımın görev ve yetkilerini tespit etmeli ve erteleme kararında açık bir biçimde belirtmelidir (Giroud, s. 130; Koeflerli, s. 171; Schmid, s. 54). Bazı hallerde kayyımın sadece yönetim kurulunun işlemlerini gözetmek, ortaklık yönetimine öneride bulunma ve durumu rapor etme görevi verilmesi yeterli görülebilir. Bazı hallerde ise kayyımın yönetim kuruluna talimat verme yetkisiyle donatmak veya bu kurulun işlemlerinden bazılarını ya da tümünü kayyımın onayına tabi tutmak daha uygun düşebilir. Ayrıca ortaklığın yönetiminin tamamen kayyımın bırakılması da mümkündür (Bkz., Bürgi, OR. Art. 725, N. 28; Giroud, s. 130; Koeflerli, s. 171; Lanz, s. 165; Schmid, s. 54. Bkz. ve Karş., Bkz., Kuru, İcra ve iflâs, III, s. 2815). fakat kayyımın en başta gelen görevi erteleme süresi içinde mali durumda meydana gelen gelişmeler hakkında mahkemeye rapor vermektir. Kayyımın raporuna göre mahkeme erteleme kararını kaldırıp iflâsa hükmedebileceği gibi, ek süre de verebilir.

Kısaltmalar

AD.	: Adalet Dergisi
AG.	: Aktiengesellschaft
AktG.	: Aktiengesetz
APOK.	: Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu.
Art.	: Artikel
AŞ.	: Anonim Şirketler
aşa.	: aşağıda
ATOD.	: Ankara Ticaret Odası Dergisi
Aufl.	: Auflage
Batider.	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

⁵⁴ İsviçre hukukunda eskiden beri mahkemenin işletmenin şimdiye kadarki yönetim kurulu yerine, atayacağı bir kayyım tarafından yönetilmesine karar verilebileceği belirtilmekteydi, Bkz., Bürgi, OR. Art. 725, N. 28; Funk, OR. Art. 725, N.4; Giroud, s. 134 vd; Jäger, SchKG. 192, N.2; Lanz, s. 165; Schech, s. 44; Schmid, s. 55 vd; Schucany, OR. Art. 725, N. 5.1991 değişikliği sırasında konuya yasal açıdan açıklık getirilmiş kayyımın geniş yetkiler verilebileceği öngörülmüştür.

- Bd. : Band.
- BGE. : Bundesgerichtsentscheidungen
- BGH. : Bundesgerichtshof (ve) Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen.
- Bs. : Baskı.
- Bkz. : Bakınız.
- C. : Cilt
- dipn. : Dipnot
- Diss. : Dissertation
- f. : fıkra
- GmbH. : Gesellschaft mit beschränkter Haftung
- HD, : Hukuk Dairesi
- İBK. : İsviçre Borçlar Kanunu.
- İİK. : İcra ve İflâs Kanunu
- İkt.Mal. : İktisat ve Maliye
- K. : Karar
- Karş. : Karşılaştırmız
- KO. : Konkursordnung
- m. : madde
- MDR. : Monatsschrift für Deutsches Recht
- N. : Numara.
- NJW. : Neue Juristische Wochenschrift
- OR. : Obligationenrecht
- Örn. : Örneğin
- S. : Sayı
- § : Paragraf.
- s. : Sayfa..
- SAG. : Schweizerische Aktiengesellschaft (Dergi)
- SchKG. : Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs
- SJZ. : Schweizerische Juristenzeitung (Dergi)
- ST. : Schweizer Treuhänder
- sonn. : Sonnot
- TD. : Ticaret Dairesi
- TTK. : Türk Ticaret Kanunu.
- vb. : ve benzeri
- vd. : ve devamı.
- WM. : Wertpapier Mitteilungen (Dergi)
- WPg. : Wirtschaftsprüfung (Dergi)
- Y. : Yargıtay

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

- YKD. : Yargıtay Kararları Dergisi
 yuk. : yukarıda
 ZGR. : Zeitschrift für Unternehmens und Gesellschaftsrecht
 ZHR. : Zeitschrift für das gesamte Handels und Wirtschaftsrecht

Kaynakça

- Ansay,Tuğrul (1982), Anonim Şirketler Hukuku 6.Bs., Ankara.
 Arslan, İbrahim (1994), Anonim Şirketlerde Yönetim Yetkisinin Sınırlandırılması, Konya.
 Arslanlı,Halil (1958), Anonim Şirketler,C. J,Umumi Hükümler, 2. Bs., İstanbul;
 Arslanlı,Halil (1960), Anonim Şirketler, C. II-III, Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, İstanbul;
 Arslanlı,Halil (1961), Anonim Şirketler, C.IV-V, Anonim Şirketin Hesapları, Anonim Şirketin İnfisahı ve Tasfiyesi, İstanbul.
 Atalay, Oğuz (1996), Anonim Şirketlerin İflâsı, İzmir.
 Atan, Turhan, Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Azalarının Hukuki Mesuliyeti, Ankara (1967).
 Barz , Hans /Brünner, Herbert/Klug ,Ulrich/Mellerowicz,Konrad/Meyer-Landrot Joachim (1973), Aktiengesetz Großkommentar, Erster Band,2.Halbband, § 76-147, Berlin/New York. (Anılış: Mejer-Landrot).
 Başbuğoğlu, Tarık (1988), Uygulamalı Türk Ticaret Kanunu, C. 1, Ankara.
 Baumann,Werner (1979), Die Konkursöffnung nach dem Bundesgesetz über Schuldbetreibungs und Konkurs, Zürcher Schriften zum Verfahrensrecht, 33, Zürich.
 Berkin, Necmeddin M (1979), „Borçları Mevcudunu Aşan Sermaye Şirketlerinin Takipsiz İflâsı" İst.İTIAD. S. 2, s.161-179.
 Berler,Gastano (1951), „Unterbilanz und Überschuldung" SJZ, 47, s. 257 vd.
 Böckli (1995), Scheeizer Aktienrecht, 2. Aufl., Zürich.
 Boemle, Max (1991), Unternehmensfinanzierung, 9. Aufl. Zürich.
 Brandstätter,Jörn (1993), Die Prüfung der Sanierungsfähigkeit notleidender Unternehmen, Grundlagen, Durchführung und Unterstützung durch Expertensysteme, München.
 Bürgi,F.Wolfhart (1969). Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. V, Obligationenrecht,5.Teil, Die Aktiengesellschaft,Bd.1, Rechte und Pflichten des Aktionärs, Art. 660-697; Bd.2, Art.698/738, Zürich.
 Claussen, Carsten P.(1983), "Kapitalersetzende Darlehen und Sanierungen durch Kreditinstitute", ZHR., 147, s. 195-221.
 Çevik, Orhan Nuri (1988), Anonim Şirketler, 3. Bs., Ankara
 Degiacomi,Hans (1958), Die Grundlagenveränderung bei der Sanierung der Aktiengesellschaft, Zürich.

- Doğanay, İsmail (1990), Türk Ticaret Kanunu Şerhi C.I, 3.Bs., Ankara.
- Domaniç, Hayri (1988), Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.II, Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, İstanbul.
- Druey, Jean Nicolas, "Kapitalverlust und Überschuldung", ST., 498, s. 99 vd.
- Dubach, Alexander (1998), "Der Konkursaufschub nach Art. 725a. OR: Zweck, Voraussetzungen und Inhalt", SJZ., 94, 7, s. 149- 160, 8/1998, s. 181-188.
- Duss,Markus (1971), Der Rangrücktritt des Gesellschaftsgläubigers bei Aktiengesellschaften, Zürich.
- Duss,Markus (1972), Rangrücktritt des Gaeubigers bei Überschuldung einer Aktien-gesell-schaft, SAG, 44/, s.1 vd. (Anılış: Duss, Rangrücktritt).
- Eisenhardt,Ulrich (1992), Gesellschaftsrecht, 5. Aufl. ,München.
- Erem,Turgut S. (1969), Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul.
- Eriş, Gönen (1995), Anonim Şirketler Hukuku, Ankara.(Anılış: Eriş, AŞ.)
- Eriş, Gönen (1992), Açıklamalı,İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, Ticari İşletme ve Şirketler, C.1, 1. Bs., Ankara 1987 (I), 2.Bs. Ankara. (Anılış: Eriş, TTK Şerhi)
- Fischer ,Werner (1980), Die Überschuldungsbilanz , Köln.
- Forstmoser, Peter (1981), Schweizerisches Aktienrecht, Bd.1, Lieferung 1, Grundlagen, Grundung, Änderungen des Grundkapitals, Zürich.
- Forstmoser, Peter/Meyer Hayoz Arthur (1983), Einführung in das Schweizerische Aktienrecht, 3. Aufl., Bern.
- Franko, Nisim (1990), „Sermaye Şirketlerinde Özellikle Anonim Şirketlerde İflâs ve Tehiri", Prof. Dr. Halûk Tandoğan'ın Hâturasına Armağan, Ankara, s. 405-433.
- Fritzsche,Hans (überarbeitet und ergänzt von: Hans Ulrich Walder-Bohner) (1993), Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht, 2 Bände, 3.Aufl., Zürich. (Anılış: Fritzsche-Bohner).
- Funk, Fritz (1951), Kommentar des Obligationenrechtes,Bd.2, Das Recht der Gesellschaften, Asrau.
- Geßler, Ernst / Hefehrmehl ,Wolfgang/Eckhardt, Ulrich/Kropf,Bruno (1994), Aktiengesetz Kommentar, Bd. II, § 76-147 ,München. (Anılış: Hefehrmehl).
- Giroud, Roger (1986), Die Konkurseröffnung und ihr Aufschub bei der Aktiengesellschaft, 2. Aufl., (Diss.) Zürich.
- Greyerz, Christoph von (1979), Prüfung, Berichterstattung und Vorgehen bei Kapitalverlust und Überschuldung,in Aufgaben und Verantwortlichkeit der Kontrollstelle, Schriftenreihe der schweizerischen Treuhand und Revisionskammer, 36 Zürich.
- Grünewald ,Barbara (1994), Gesellschaftsrecht, Tübingen.
- Guhl, Teo (1937), Gesellschaftsrecht, Zürich.
- Guhl, Teo/Merz, Hans/Kummer, Max (1980), Das Schweizerische Obligationenrecht, (Mit Einfluss des Handels und Wertpapierrechts) 7. Aufl., Zürich.

- Gürke ,Michael (1982), Verhaltensweisen und Sorgfaltspflichten von Vorstandsmitgliedern und Geschäftsführern bei drohender Überschuldung, Schriften zum Wirtschaftsrecht 40, Berlin.
- Harget, Rudolf (1974), "Zum Zurücktreten mit Forderungen bei Überschuldung der Aktiengesellschaft", AG., 5, s. 137-143.
- Harneit, Paul (1984), Überschuldung und erlaubtes Risiko, Köln.
- Helbling, Carl (1980), Bewertungsprobleme aus der Sicht des Abschlussprüfers im Hinblick auf seine Verantwortung, In; Rechtsgrundlagen und Verantwortlichkeit des Abschlussprüfers, herausgegeben von Carl Helbling, Schriftenreihe des schweizerischen Treuhand und Revisionskammer, 45, Zürich.
- Herold, Hans (1933-34), Das Konkursaufschubverfahren nach Art.657 und 704 OR, SJZ, 30, s.145 vd.
- Hirsch, Ernst E. Tekinalp, Ünal (1993), „Ausländische Aktiengesetze, Bd .V, Das türkische Aktien und GmbH.recht, 2. Aufl., Baden Baden.
- Hirtz, Herbert (1966), Die Vorstandspflichten bei Verlust, Zahlungsunfähigkeit und Überschuldung einer Aktiengesellschaft, Düsseldorf.
- Hoffmann, Günter (1979), „Zahlungsunfähigkeit und Zahlungseinstellung" MDR., 9, s. 713-717.
- Hüffer, Uwe (1995), Aktiengesetz, 2.Aufl. ,München.
- İmregün, Oğuz (1989), Anonim Ortaklıklar, İstanbul.
- Jäger, Carl (1911), Das Bundesgesetz betreffend Schuldbetreibung und Konkurs, 3. Aufl. Zürich.
- Karayalçın, Yasar (1988), Muhasebe Hukuku, Ankara. (Anılış: Karayalçın, Muhasebe)
- Karayalçın, Yasar (1989), "Yeniden Değerleme Fonu, Esas Sermaye Arttırımı", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, VI, Ankara, s.147-182. (Anılış: Karayalçın, Yeniden Değerleme)
- Kayar, İsmail (1997), Anonim Ortaklıkta Mali Durumun Bozulması ve Alınacak Tedbirler, Konya.
- Kilger , Joschim/Schmidt ,Karsten (1993), Konkursordnung ,München.
- Koeflerli, Jürg A. (1994), Der Sanierer einer Aktiengesellschaft, Zürich.
- Kuru, Baki (1988), İflâs ve Konkordato Hukuku, Ankara (Anılış: Kuru, İflâs).
- Kuru, Baki (1993), İcra ve İflâs Hukuku C. III, Ankara, (Anılış: Kuru, İcra ve İflâs, C.III).
- Kuru, Baki (1997), İcra ve İflâs Hukuku, C. IV, İstanbul. (Anılış: Kuru, İcra ve İflâs, C.IV).
- Kuru, Baki (1970), „Pasifi Aktifinden Fazla Olan Sermaye Şirketlerinin İflâsı, AD, 10, s. 621-524 (Anılış: Kuru, Sermaye)
- Kuru, Baki (1963), Şahıs Şirketleri ve Ortaklarının İflâsı, Ankara. (Anılış: Kuru, Şahıs Şirketleri)

- Lanz, Rudolf (1985), Kapitalverlust, Überschuldung, Sanierungsvereinbarung, (Diss.) Zürich.
- Martens, KlausPeter (1972), „Die Anzeigepflicht des Verlustes des Garantiekapitals nach dem AktG. und dem GmbHG Zur Informationspflicht in den Kapitalgesellschaften“, ZGR, 3, s.254 vd.
- Mejer-Hajoz,Arthur / Forstmoser,Peter (1981), Grundriss des schweizerischen Gesellschaftsrechts, 4. Aufl., Bern.
- Mentzel, Franz/Kühn, Günter/Uhlenbruch, Wilhelm (1979), Konkursordnung mit Einführungsgesetzen, 9. Aufl., München.
- Mertens, Hans Joachim (1996), Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, (Herausgegeben von Wolfgang Zöllner) Bd.1, §§ 76-94, Köln/Berlin/Bonn/München.
- Moroğlu, Erdoğan (1983), Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul.
- Mommendey, Fritz (1993), Einführung in das Aktienrecht der Schweiz, Altstätten.
- Mosimann, Bernhard (1938), Die Herabsetzung des Grundkapitales bei der Aktiengesellschaft und ihr Einfluss auf die wohl erworbenen Rechte des Aktionärs, (Diss.) Zürich.
- Öçal,Akar (1975), „Anonim Şirketlerde Mali Durumun Bozulmasının Ortaya Çıkardığı Bazı Hukuki Sorunlar“, ATOD, 6, s. 0-22..
- Ochsner,Peter (1971), Über das Eigenkapital der Aktiengesellschaft, (Diss.) Zürich.
- Overbeck,Alfred von (1940), Schuldbetreibungs und Konkurs nach schweizerischem Recht, 2.Aufl., Zürich.
- Pekcanitez, Hakan (1991), Anonim Şirketlerin İflâsı, Ankara.
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal/Çamoglu, Ersin (1978), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku , İstanbul 1996.
- Postacıoğlu,İlhan, İflâs Hukuku İlkeleri, İstanbul (tarihsiz)
- Pulaşlı, Hasan (1995), Şirketler Hukuku, 2. Bs., Konya.
- Rehbinder, Manfred (1991), Schweizerisches Arbeitsrecht, 10. Aufl., Bern.
- Roth,Günter H. (1996), Handels und Gesellschaftsrecht, Das Recht des Kaufmännischen Unternehmens, 2. Aufl. München.
- Schech,Gregor (1937), Der Konkursaufschub im schweizerischen Recht, (Diss.) Zürich.
- Schmalenbach, Eugen (1931), Finanzierungen, 5. Aufl. Leipzig.
- Schmid, Markus (1984), Überschuldung und Sanierung, (Diss.), Freiburg.
- Schmidt ,Karsten (1986), Gesellschaftsrecht , Köln/Berlin/Bonn/München.
- Schmidt,Karsten (1978), „Konkursgründe und praeventiver Gläubigerschutz Ein Beitrag zur Diskussion um den Konkursgrund der Überschuldung,“ AG, 12, s.334 vd. (Anlış: Schmidt, Konkursgründe)

ANONİM ORTAKLIKTA MALİ DURUMUN İYİLEŞTİRİLMESİ

- Schucany, Emil (1960), Kommentar zum schweizerischen Aktienrecht, 2. Aufl. Zürich.
- Schürer, Heinz (1962), Der Tatbestand der Überschuldung im deutschen Insolvenzrecht, (Diss.) München.
- Steiger, Fritz von (1970), Das Recht der Aktiengesellschaft in der Schweiz, 4. Aufl. 1, Zürich.
- Tekil, Fahiman (1993), Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul. (Anılış: Tekil, AŞ.)
- Tekil, Fahiman (1976), Şirketler Hukuku, C.II, Anonim Şirketler, 2. Bs., İstanbul.
- Tekinalp, Ünal (1984), „Sermayenin Yarısının Karşılıksız Kalması Halinde Yönetim Kurulunun ve Denetçilerin Görevi" İkt.Mal., XXXI, 7, s.279-283.
- Tenker, Nejat (1997), Finansal Muhasebe, Ankara.
- Teoman, Ömer (1996), "Kayıtlı Sermaye Sistemini Kabul Eden Anonim Ortaklıklarda TTK. m. 324 Denetimi", Selim Kaneti'ye Armağan, İstanbul.
- Trumpler, Hans (1950), Die Bilanz der Aktiengesellschaft, Basel.
- Türk, Ahmet (1998), Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca ve Batıklığın Hukuki Sonuçları, yayınlanmamış doktora tezi (Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ankara.
- Uman, Nuri (1985), "Bağımsız İşletme Dışı Denetimin Ekonomilerdeki, Özellikle Sermaye Piyasalarındaki Rolü ve Önemi". İşletmelerde Bağımsız Dış Denetim Semineri, 10-11 Mayıs 1985, Ankara, s. 13-33.
- Umar, Bilge (1973), İcra ve İflâs Hukukunun Tarihsel Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir.
- Ünal, Mustafa (1982), „Anonim Ortaklıklarda Yönetim ve Yönetim Görevlerinin Murahhaslara Bırakılması", Batider, C.XI, S. 3, s.49-89.
- Üstündağ, Saim (1980), „Türk Ticaret Kanunu'nun 324.Maddesinin 3.Fikrasi Üzerine Düşünceler" Günümüzde Yargı, S. 47, s.17-20.
- Weidmann, Heinz (1992), Die steuerliche Behandlung von Sanierungen, Steuer Revue, 1, s.1 vd.
- Zillas, Manfred (1977), Unterbilanz und Überschuldung der Aktiengesellschaft, WPg, 17, s.445 vd.